

O BENIGNE DEUS FAUSTA FAC SIT
DISSERTATIO HEBRÆO-PHI-
LOLOGICA,

Quam
DE VERA ET MOSAICA LECTIO-
NE NOMINIS TUI GLORIOSI

J E H O V A H

IN TUO BENEDICTO NOMINE
Ex Suffragio Ampliss: FAC. PHILOSOPH.
In Regiâ Academiâ Aboënsi,
PRÆSIDE

VIRO PRÆCLARISSIMO
M. SIMONE PAULINO,
Lingvarum Professore Ordinario, & h. t. Fa-
cultatis Philos. Decano celeberrimo, Præce-
ptore & Promotore meo reverenter co-
lendo.

LOCO SPECIMINIS PUBLICI
Placido Φιλεσέβειων examini defero
LAURENTIUS STACHÆUS,
ZACH. FIL. Nylandus.

In Auditorio Maximo ad diem 17. Decembris,
Anno M. DC. LXXXVII.

A B O Æ
Impr. apud. JOH. WALLIUM, A. T.

SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS
SUMMÆ FIDEI VIRO,
Provinciarium Aboënsis, Biörnebur-
genfis & Alandensis Toparchæ magni-
fico, & Regii Collegii Metallici Vice-
Præsidi gravissimo.

Illustrissimo Domino

DN. LAURENTIO
EXE333/

Lib. Baroni de Cassariz/ Domino de
Sarvelax/ Tuusterby & Inde.

MÆCENATI SUMMO, & GRATIOSISSIMO

Nobilissimo Domino

DN. SIMONI X3333/

Hæreditario in Efestogen/ &c.

Regii Dicasterii in Finlandiâ Adfessori
æqvissimo, Promotori ac Confangvi-
neo omni honoris cultu æternum
prosequendo.

SALUTEM ET

SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS

FIDELISSIMO VIRO,

Camerae Regiæ Consiliario

Generoso ac Nobilissimo Domino

DN. BARTHOLDO

ÆÆÆÆÆ/

Domino in Eleſſogen / Bergſtadt / &c.
PATRONO, AVUNCULI honoratiſſimi
loco, optimo & benigniſſimo.

Ampliſſimo Domino

DN. HENRICO SCHÆFER,

Fiſcali Regij Rationum Collegij pri-
mario, Patrono & Promotori ut
optimè de me merito, ita ſemper gra-
to pectore reverentè ſuſpi-
ciendo.

OBSEQUIA!

Illustrissime D O M I N E.
Generosi & Amplissimi DOMINI,
MÆCENATES Gratosissimi &
PATRONI Optimi.

Gratia illa onera publica, cum quibus luctamini, Mæcenates & Patroni, etsi justo jure me & pagellæ hæc à conspectu vestro inhibere possint, propensus tamen favor ille quo quosvis rei literariæ cultores impigros complecti soletis, facit, ut tenellum hunc juvenilis ætatis fœtum, Vestris Magnis Amplisq; nominibus consecrare, studiisq; mea quælibet Vestro Patrocinio committere nullus dubitarem. Illa quoq; decantatissima gratia, quæ Paternam meam domum persecuti estis, jure meritoq; postulat, ut animum saltem Vobis ad obsequia pronũ eà quæ par est reverentiâ declarare exhiberemq;. Imprimis, Illustrissime Domine, quotiens in memoriâ revoco beneficia illa multa paternaq; quibus unâ tecum beate memoriæ Parens tuus, Excellentissimus Cessissimusq; Dominus, DN. LAURENTIUS GREUTZ Lib. Baro de Esaritz Dominus de

de Sarisvelay/ Vibborfens &c. S.R: M.
Consiliarius, ac Militia navalis Praefectus
generalis & supremus, Parentem meum e-
tiam vov in aqis cumulaverat, totiens ea-
dem venerabundâ mente agnosco, & virium
mearum infirmitatem in iis rependendis de-
prehendo; tantam tamen gratiam grato sub-
missoq; pectore deprædicare quamdiu Spiritus
hosce artus regit, non intermittam. Itaque
Mæcenates & Patroni, non tam leve hoc-
ce chartaceum munusculum, quàm animum
prolixa servitia Vobis offerre cupientem sub-
misso trado, quem & ut benignâ serenâque
fronte respiciatis, meq; gratiâ vestrâ erigatis,
& in numeram Clientum Vestrorum suscipia-
tis humilimè rogo. Conserve Vobis, Cœ-
leste Numen Augustissimo Regi, Patriæ,
Vestrisq; in seros Nestoris annos sospites &
incolumes; quod votum pro salute Vestrâ Mæ-
cenates & Patroni, ad extremos usq; cine-
res fundam.

Illustrissimi

Generosi & Amplissimi
NOMINUM VESTRORUM

Cultor devotissimus

L. STACHÆUS, Auct. & Resp.

Ad
*Felici ingenio, aureâque virtutum ca-
renâ Ornatissimum Responden-
tem,*

DN. LAURENTIUM STACHÆUM
NYLANDUM,

Anagramma:

LAURENTIUS STACHÆUS N.
AN ISTAC LAURU ENTHEUS S?

Elaboratio:

ENTHEUS ANNE ISTAC LAURU re-
parabitur ardor?

Discere quid Jehova est ipse ve-
litque. Vale!

L. Mg̃ scrib.

ENEVALD. SVEN

Q. G. A.

S. S. Theol. Doctor.

Spectata Virtutis & Eruditionis Viro-Juveni,
Pereximio

DN. LAURENTIO STACHÆO,
Amico meo singulari, & ante annos a-
liquam multos commiliti fidelissimo, disserta-
tione, sive argumentum species, sive compo-
sitionem, ipsumque auctoris judicium, haud-
quaquam triviali, scilicet de sanctissimo nomi-
ne JEHOVAH, suos in literatura quavis, in-
primis autem philologica, progressus
ostendenti:

✠✠

Vana superstitio miserum ut dementat
Apellam,

*Sic nos Christicolae afficit alma fides:
Ille suum arguto veneratur murmure Numen,
Nec satis effari sanctæ JEHOVA! valet.
Nos jubet ex imo sermonem solvere corde
SPIRITUS ipse DEI, qui vocat Abba
Pater!*

*Sic docet in praesens STACHÆI docta pro-
pago:*

*Quod timet, id frustra gens recutita
timet.*

ANDREAS WANOCHIUS,
Phil. Pract. & Hist. Prof, P. Ord.

εἰς τὴν, τῆς Φιλοπονίας καὶ ἀκρεβείας πολ-
λῆς Διαλριβὴν, τῆς τῆς παιδείας καὶ κα-
λοκαρδίας ἐνελῶς τῆς υἱο-
κότου,

Κυρ. ΛΑΟΥΤΡΗΝΖΙΟΥ Τῆς ΣΤΑΚΑΪΟΥ,
τῆς πρὸς τὴν Θεολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν, πρὸς
ἡμῖν, ὁπμιελῶς καὶ ἀκρεβῶς ὄντι,
Φίλῃ με προσφιλῇ,
Σύγχαρμα.

Οὐχὶ ὕδωρ πηγῆς ὑγιαινότερον ῥα ρέοντι,
Ἄλλο τε ναὶ, τ' ἀνομοῖον ὅλως ὅστις ὁ
ῥυαξί;
Ὡς, πολὺ μᾶλλον, ὕδωρ ζωῆς, τί γε ρῆμα
Θεῶν μὲν,
Ἀντλείται καθαρὸν τε ζῶον παντλῶς, τ'
ὕγιονον,
Ἐξ αὐτῆς κρήναις, ταῖς γλώσσαις καὶ δι-
λέκτοις,
Ταῖς ὄντως ἱεραῖς, Ἑλλήνων καὶ ῥα ἑ-
βραίων.
Ἐυδαίμων τε κόπῃ Σε ἦν ἐν γράμμασι τέτοις
Οὐν πόρρω τ' ὁ Θεὸς συμπράττειν Σοί γε
Θελήσου

αὐτοσκεδῶς

SIMON PAULINUS.

JEHOVAH INCEPTIS BENEDICAT.

SECTIO PRIMA.

Quædam in antecessum observanda
exhibens.

THESIS I.

RACTIONEM aliquam de genuinâ pronuntiatione nominis gloriosi JEHOVAH, utinam felici sydere auspiciaturus, è re esse arbitror, si ejusdem *ἐτυμολογία* omnium primò obiter tetigero. No-

men JEHOVAH à quibusdā promiscuè & communiter deduci solet è radicibus Hebr; *hajah* vel *havah*, quæ diversa quidem sunt themata, quâ significationem tamen per omnia coincidunt, scilicet denotant, esse, existere: Accurati tamen Etymologici uti præter alios Buxtorphius in Lexico Hebraico & Chaldaico, & Gvilhielmus Robertsonius in Lexico Concordantiali, vocis Jehovah originem unicè ad *bavah* referunt; quæ etymologia sua ratione non caret, & ideo non potest non videri

commoda; ut ut enim constet literas Vau & Iod sapissime in lingua Hebræa inter se permutari; ad anomaliam tamen hanc, ubi analogiæ locus est, absque causâ, heic recedere, non est boni grammatici, imprimis, cum radix *havah*, in sacro Codice Hebræo, unico illo hodie puræ Hebr. linguæ monumento, frequenter satis usitata sit, & quâ evidentem & certam suam significationem non minus nomini *Jehovah*, conveniat quam alterum illud *hajah*; litera autem Iod, heic in initio τῷ *Ichovah* posita, est præformativa nominis proprii, uti & aliorum per plurimorum nominum, propriorum apud Hebræos e. g. *Iitzhhak* *Isaakobh* &c: quæ & desumpta non præter rem videtur e literis præformativis Futuri *Atin*, tanquam character tertiæ personæ. Fidelissime nomen *Jehovah* quoad ἐτύμα ἐμφασιν interpretatur S. Johannes in apocal. cap. i. v. 4. ubi dicit; χάρις ὑμῖν καὶ εὐρήνη ἀπὸ τοῦ ὄντος καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος. Gracia sit vobis & pax ab eo qui est, qui erat, & qui venturus est. Et ibidem versu 8. ἐγὼ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος. Ego sum Α & Ο principium & finis dicit Dominus qui est, qui erat, & qui venturus est.

rus est. Ubi Syrus habet *Urim vetummim* nam
Aleph litera Alphabeti prima & *Tau* ultima tam
 apud Syros quam Ebræos habetur. Vox itaq;
Jehovah suâ nativâ significatione denotat ens
 velexistens à se ipso, ab æterno & in æternum,
 omnibusq; aliis extra se, essentiam & existen-
 tiam communicans: sive, si mavis uti verbis
 Terferi Annotat. In Exodum Cap. 6. pag. 81.
Jehovah, dicitur ab *havah* sive *essendo*, non
 solum quod ipse sit ens primum atq; inde-
 pendens, sed quod res omnes alias adeoq; pro-
 missiones suas esse faciat: qua de re vid. plu-
 ra thes. 3. hujus sect. & thes. 5. sect. 2.

THESES. II.

In ipsa formâ vocis *Jehovah* omnium
 trium temporum, scilicet præteriti præsen-
 tis, & futuri notas & characteres deprehendi
 volunt multiti ludæi quam Christiani, & in-
 ter hos omnium forte primò Zanchius de
 attributis Divinis lib. 1. Cap. 13. hæc trium
 temporum notas in nomine *Jehovah* elicit hunc
 in modum; *litera he Kametzata* in verbis *quie-
 scientiū lamed he* denotat tempus præteritum ut
havah, fuit; *Vau Colem* in medio est nota par-
 ticipij præsentis ut *Hoveh*, ens existens; *Jod*
in verbi initio est *litera characteristica futu-
 ri ex lit.* Atin ut *Jihveh* erit. Sic etiam R. Be-
 chai in Exodum fol. 65, loquitur; *Deus bene-*

dictus imperat tribus temporibus, præterito, præfenti & futuro: & deinceps, *beschem ham-mejuhbad* in nomine appropiato (i. e. Jehovah) comprehenduntur tria ista tempora ut omnibus notum. E libro Taamme mesot hæc sequentia adducit Buxtorphius in lex; Hebr. & Cald. ad vocem Jehovah; *Textus hic docet de Deo creatore quod sit primus sine principio & ultimus sine fine, sic nomen ejus testatur de tribus existentij's sive existendi differentij's hajab hoveh vejhbeth præfenti præterito & futuro, quæ sunt litera ipssus nominis appropriati Jehovah.*

Ubi tamen notandum tempus præteritum & futurum non propriè tribui Deo cujus esse ob summam simplicitatem præfens tantum & non præteritum futurumq; novit; sed impropriè quia duratio ejus eminenter continet omnes, quæ mente concipi possunt, temporum differentias. Hinc Augustinus ad Psalmum 9. dicit; *In Dei natura non erit aliquid quasi non dum sit sed est tantum id quod est & ipsa eternitas.* Etiam gentiles Etymologiam hanc nominis *Iehova* quoquo modo cognovissè, male vero suis Deastris applicasse colligitur non obscure à descriptione illa Dei quam in templis suis consignaverunt & Eusebius l. 2. de præpar. Evangelij memo-

rat; Ego sum quod fuit, quod est, quodque futurum est velum meum nemo unquam revelavit; Idem indicant verba illa Platonis in Timæo; Τῇ δὲ αἰδίων ὅσια ὅ ἐστι μόνον κατὰ τὸ ἀληθὴ λόγον προσήκει, i. e. At revera illi æternæ essentiæ est proprie convenit.

THES. III.

Nomina propria Hebræorum fere omnia fuerunt notantèr significativa etsi permulta ob angustias illas quibus nunc pura lingua Hebræa includitur quâdoq; incognita & incerta; imprimis cum nomina propria hominibus præsertim imponerent Hebræi ratione eventuum, vel temporis præteriti, vel præsentis, vel futuri, scilicet, ut loquitur Excellentiss: Doct. Glassius in Philologia sacra lib. 4. tractatu 3. pag. mihi 952. *Nomina propria personarum erant vel memorialia præteritorum (voluerunt enim p̄ talibus nominibus sese ad gratitudinem & laudem Dei excitare ut quandoq; liberos aspicerent aut nominarent divinorum beneficiorum memoria eos subiret) vel de præsentis rerum statu monita vel demum omina aut vota rei futuræ, sæpe enim imponendo alicui nomen optabant cum talem fore qualis eo nomine significabatur. Caterum duplicis generis nomina propria apud Ebræos*

notare licet; alia erant simplicis impositionis humanæ, alia divina & prophetica; utraq; quidem in eo conveniunt quod fuerint consignificativa, in eo tamen differunt quod hæc scilicet prophetica quâ significationem suam longe sublimiora & certiora fuerant imprimis quâ futurorum temporû eventus. Ab eventu præterito seu re gesta præteritâ inditum est nomen *Mosi*, quia dixit filia Pharaonis; *min hammaim meschicihu* ab aquis extrahi cum Exod. 2:10; à præsentis rerum statu nomen accepit *Hebbel* i. e. vanitas, quod jam hominis status per lapsum protoplastorum vanitate & miseria repletus esset; Ab Eventu futuro nomen accepit *Hava*, Eva, quia futura erat *em Coll Hhai* mater omnium viventium Gen. 3. 20. Item *Noahh* i. e. consolator à *Nihham* consolatus est per apocopen ult. literæ rad. *mem*, quia dixit *Lamech: le ie-nahhamenu mimmaafenu* hic consolabitur nos de labore nostro Gen. 5. 29. Exempla plura in sacro Codice Ebr. Sylvâ horum satis confertâ invenies. Sic placuit etiam Deo Israël, morem gentis quam in peculium & custodem ling. Sanctæ sibi adoptaverat imitari eligendo sibi nomen consignificativum, & quidem tantæ emphaseos ut ad hujus sublimitatem

tem nullum aliud nomen accedere possit, utpote quod illius essentiam cuius est nomen immediatè denotat explicatq; quale quid in nominibus hominum nusquam cernere licet; quod & inde satis patescit quod in nulla alià linguâ huc usq; inveniri potuit vox aliqua quæ nomini *Iehovah* exactè respondere ejusq; significationem rite exprimere valeat, quantumvis in id laborarunt viresq; suas tentarunt viri longe doctissimi. Redidit Junius nomen *Iehovah* per *יְהוָה*, Scaliger per *יְהוֹוָה*, Valterus per *יְהוֹוֶה*, quasi diceret ipse idem ipsissimus; sed an hæc vel potiorē partem significationis *יְהוָה Iehovah* exprimant eruditorum relinquo dijudicationi: nomen *Iehovah* inferre 1. Summam Dei substantialitatem, 2. Absolutam immutabilitatem, 3. *אֱלֹהִים* & *אֱלֹהֵינוּ* divinam, 4. Simplex Dei esse, 5. Originem rerum creaturarum à Deo, 6. Veritatem Dei seu certitudinem promissionum divinarum, demonstrat Magnif. Doct. Calovius in Theologia naturali & revelata, adductis Patrum & Rabbinarum testimoniis pag. 218. & sequentibus; cuius gazæ non est quod meum addam teruncium, ideoq; b. l. illuc remitto ad institutum meum properans.

Fas jam est ut ad argumentum præsens propinquius accedam: Diu agitata est controversia inter doctos num vox *Jehovah* per illas consonantes & vocales quibus in Sacris bibliis notata est; an vero per *Adonai*, sit effe-
renda? posteriorem quidem sententiam acriter defendunt Judæi & Christianis etiam multi, viriq; longe Doctissimi. Ut autem eo felicius in hac materiâ progrediamur, ipsam occasionem & originem hujus posterioris sententia ab ejus incunabulis in antecessum repetere è re erit. Rem ipsam nos docet lumen illud orientalis eruditionis Buxtorfius in Lex. Hebr. & Cald. ad vocem *Jehovah* hisce verbis; *Apud priscos Ebraeos in majori reverentia longeque Sanctius habitum fuit (jehovah.) quàm reliqua Dei nomina quæ partim ab effectis partim ab attributis ejus petita sunt, & pro quodam studio ab eo pronuntiando abstinuerunt ne quotidiano usu vilesceret & in vanum sumeretur ut ea quæ subinde in ore sunt. Certe magnam hujus nominis præ cæteris apud Iudæos fuisse reverentiam indicant satis epitheta illa quibus hoc nomen solum condecorarunt; nimirum vocarunt id 1. *Schem bannichbadh vehannora* nomen gloriosum & terribile; 2. *Schem hammejubbadh* nomen appropriatum, ideo quòd solius Dei sit nomen propri-*

proprium; 3. *Schem hamphoraseb* nomen explicatum aut separatum; vel ideò quod ipsam essentiam divinam explicet, vel quod soli Deo causæ primæ & enti entium competens ab omnibus falsorum Deorum nominibus sit separatum: 4. *Schem haetzem veschem bahbavaja* nomen substantiæ vel existentiæ; item *Schem Schabu etzem* nomen quod est substantia, item *Schem hammore atzmotav* nomen docens substantias ejus 5. *Schem rabba* nomen magnum; item *hasschem* illud nomen, per Synchdochen generis pro Specie, qui titulus desumptus est ex Lev. 24. 11. 6. *Schem ben arba Othiob* nomen filius quatuor literarū vel concisè *Schem Schel arba Othiob* per excellentiam quod 4. literis constet & solius Dei nomen proprium sit in S. Scriptura ubiq; occurrens; aliàs etiam *Ebieh* quatuor constat literis & est quoq; essentielle propriumq; nomen Dei non tamen alibi sic usitatum occurrit quam Exod. 3. TH. V.

Sed prima hujus nominis reverentia (dicie Clarissimus Buxtorfius loc. c.) apud Judæos ut omnia, fere in superstitionem abiit, plebi sub pœna mortis ejus pronuntiatio vetita fuit: summi sacerdotes illud in templo Hierosolymitano non alibi & semel duntaxat in anno in solenni illa benedict. n. populi Nū. 6. 24. 25.

festis propitiationis pronuntiaverunt. Hinc in Codice Sanhedrin fol. 90. Cap. 14. dicitur; Quicumque profert nomen quatuor litterarum per scripturam suam non est ipsi pars in futuro seculo. Imo Tragicam hujus rei historiam profert Buxtorfius l. C. è Codice abhoda sara Cap. 1. Fol. 18. Abduxerunt Rabbi Chaninam filium Teradion, dicentes ipsi: quâ ratione sic egisti in lege? respondit ipsis: sicut praecepit me Jehovah Deus meus egi. Quo audito protinus ipsum ad combustionem, uxorem ejus ad necem, filiam ad lupanar damnarunt. Ipsum ad combustionem propterea quod protulerat nomen tetragrammaton per litteras suas. Et ut nihil efficacius regit multitudinem quam superstitio (uti verissimè loquitur Q. Curtius) sic eadem circa hanc rem sese facile dilatavit indiesq; aucta est, adeo ut ne quidem nomen Jehovah per litteras suas scribere Judæi ausi fuerint sed pro eo in asserib9 & parietib9 suis scripserunt Iod Daleth Vav daletb vel ut Drusio placet de Elohim p. 44. Iod b s Vav daletb alterutro b è in daletb migrante; sicuti & nomen Elohim ex merâ superstitione scripserunt Elokim Elodim quâ de re videatur dissertatio Præclariss. Dni M. Davidis Sund Prof. hujus Athenæj Celeb. Promotoris & Fautoris mei

mei honoratissimi de pluralitate in *Sara Elohim* pag. 8. Cæterum quo tempore pronuntiatio *ſc Jehovah* per suas consonantes & vocales in sermone vulgari prohibita fuit, difficile est definire tacentibus hæc de re historiis rerum Judaicarum: Clariss. Leusden in Philologo Ebræo pag. 346. dicit; *verosimile est sub templo secundo pronuntiationem nominis Jehovah fuisse prohibitam, ut ut sit saltem Iudæi à longo tempore fortasse à temporibus Christi vel etiam ante Christum à pronuntiatione nominis Jehovah abstinuerunt,*

THESIS. VI.

Postquam superstitio cum prohibitione de nomine *Jehovah* non pronunciando secundum scripturam suam, penes gentem superstitionibus deditam invaluerat, factum est, ut illi qui nomen *Jehovah* pronunciare noverant non ausi fuerint, & illi quibus progressu tem-
 temporis genuina hujus nominis pronuntiatio incerta imò ignota facta est, in eandem inquirere neq; ausi fuerint. Hinc demum Doctores Judæorum docuisse videntur propria puncta *ſc Jehovah* esse perdita & hodierna mutuatitia *ſc Adonai* legiq; debere per *Adonai*; cui doctrinæ forte occasionem dedit quod antiquiores Judæj dixerunt nomen *Jehovah*

vab esse ineffabile, sive, ut Græci locuti sunt, ἀρέηον, ἀνεκφώνητον ἀνεκφραστον &c. quod illi primario de significatione nominis *Iehovah* sive de rebus per id indigitatis, utpote quod ipsam Dei essentiam ineffabilem & incomprehensibilem exprimit, hi recentiores vero de nomine hoc nudè & in se spectato intellexerunt. Sic namq; Doct. Calovius in Bibliis Illustratis ad Exodi Cap. 3, v. 15. loquitur; *Falsum est quod negantur Iudei quoq; hinc innit Grotius, nomen illud (Iehovah) ἀνεκφραστον esse, nec nisi à sacerdotibus tantum in solenni benedictione Num. 6. die expiationis, proferri debuisse; quæ superstitio Iudeorum recentiorum orta videtur, è veterum pia de nomine Dei sententia quod illud quâ rem significatam, quia, incomprehensibilem Dei essentiam exprimit, vere sit ἀνεκφραστον.*
 Nec difficile erat Rabbiniis hanc sententiam quibusvis inferioris fortis, vulgarisq; eruditionis hominibus persuadere nam *Koll dibbrehem dibbre; Elohim Hbaim* omnia verba eorum verba erant viventis Dei: poenes vulgum judaic. propagationi quoq; hujus sententiæ non parum conduxit excogitatus à Rabbiniis mos asservandi volumina sacrorum librorum non punctata, ne scilicet vulgus ultra id quod docue-

docuerunt Rabbini in ullâ re quicquam sciret edictum est ab ijs; *Sepher Hattora bammenukadh pasul*, liber legis punctatus prophanus, ut hâc ratione lex Dei præter *derech happeschat*, sensum literalem, *Schibhim panim*, Septuaginta facies, seu modos interpretationum susciperet. Quod astutum satis Rabbino-
 rum consilium ingenue prodidit R. Bechai ad Num. ii. 5. *Hâc de causa jussi sumus non punctare librum legu quia non nisi uincum vox punctata admittit sensum, voce vero non punctatâ potest homo intelligere & invenire multos eosq; eximios & admirandos sensus.* Hæc inquam res non parum auxit opinionem de peregrinis punctis *Ꝛ̄ Jehovah*, nam cum tota punctatio biblica suspectæ argueretur authoritatis, facile etiam de punctis *Ꝛ̄ Jehovah* sequentium temporum hominibus dubitatio suboriri potuit. Hanc sententiam patres quidam linguæ Sanctæ ignari cum viderent eandem penes omnes ludæos invaluisse, retinuerunt; quorum auctoritas insignem doctorum virorum catervam in eadem castra seduxit; donec Christiani studium linguæ Hebrææ, quod diu in obscuro oblivionis abyssu latitaverat, inde revocare & recolere inciperent demum lectio *Jehovah* per suas consonantis & vocales antiqua, genuina & mosaica confirmata est. SE-

SECTIO SECUNDA

Genuinam nominis JEHOVAH Lectionem quâ Θεός confirmans.

P

THESIS I.

Renunciationem vocis *Iehovah* per illas consonantes & vocales quibus in S. Bibl. notata est, esse genuinam antiquam & Mosaicam ejus lectionē, jam modo asserui; in medium itaq; jam proferendæ sunt rationes quæ hanc sententiam non obscure probabunt; & sicuti illi qui nomen *Iehovah* per *Adonai* legendum esse contendunt, vel negant ὁ Δυνατός scilicet id posse efferri ob carentiam priorum punctorum, vel ὁ Θεμιστός scilicet id debere efferri, ut sic dematur omnis occasio sanctissimum hocce Dei nomen in vulgari sermone prophanandi; sic in contrarium & ὁ posse & ὁ debere sequentibus rationibus promiscuè adducendis, probare conabor.

Prima ratio est quod omnis vox Hebræa legatur sicuti scribitur, ita argumentari licet; Omnis vox Hebraica constans consonantibus & vocalibus (quátumvis ἀνωμάλως) legi potest ac debet uti scribitur; *Iehovah* est vox Hebraica constans consonantibus & vocalibus. E. Jehovah

hovah legi potest ac debet uti scribitur.
 Major sequentibus probanda est; Ubi primo
 Omnem vocem Hebraicam consonantibus &
 vocalibus notatam legi posse, ad morem
 hodiernum, sicuti scribitur, nemo ne-
 gabit, qui modo Syllabas Ebraicas colli-
 gere potest: perinde etiam Hebræis est siue
 vox constet literis mobilibus siue mere qui-
 escentibus, hæ in linguâ Hebr. nullam pari-
 unt in voce aliqua offerenda difficultatem; se-
 cus ac Græcis in more positum est qui aspi-
 ratione in medio vocis quam litera he requi-
 rit imo valore literæ *Vav* carent ut postea vi-
 debimus: nec huc usq; è. s. bibliis potuit pro-
 ferri exemplum ubi vox aliqua etiam quæ irre-
 regulares habet vocales rite non pronuntiari pos-
 sit secundum scripturam ejus. At Secundo omnē
 vocē Hebraicam debere legi uti scribitur, nega-
 bunt fortassis Rabbini obtendentes morem fuisse
 Sacrorum Scriptorum, veram lectionem non-
 nunquā occultare in punctis τ̄ω *Chethibb* siue
 voci in textu scriptæ adjectis; sic namq; di-
 cit R. Arcuvolti; *Chi derech Chitbe hakko-*
desch lehafter hakkeri binkudot haccherhibb
 nam consuetudo sacrarum scripturarum est
 abscondere lectionem in punctis voci scriptæ
 adjectis; & hunc morem aliter Scribendi vo-
 ces in textu & aliter legendi, ab ipso Mose esse
 profectum

profectum, illumq; hunc modum docendi ac-
cepisse in monte Sinaj; propterea etiam hanc
consuetudinem appellarunt Rabbini, *hallacha
lemosche misnai* traditionem Moſis de mon-
te Sinaj: & in præcipuum hujus rei argumen-
tum produci ſolent voces illæ decem in ſ. te-
xru Hebr. quæ vulgo obſcenæ dicuntur, pro
quibus legi volunt honeſtiores voces in margi-
næ notatæ, quarum etiam puncta voci tex-
tuali adjecta ſunt; in quam ſententiam (quod
non diſſimulo) viri *עֲבָרִימוֹת* nempe Clarif.
Buxtorfius in tract. de punctis parte 1. c. 12.
& 14. & Clariff. Vaſmuthus in Vindicijs Hebr.
pag. 127. inclinant. Verum pace tantorum
virorum dico illam ſententiam non adhuc
probatam eſſe neq; firmis raiionibus probari
poſſe, ſcilicet ſacrorum ſcriptorum intenti-
onem fuiſſe, aliquam vocem aliter eſſe le-
gendam quam ut ſonant uniuſcujuſque vo-
cis conſonæ & vocales in textu expreſſæ;
& perinde eſt quicquid hac in re dicant nu-
givenduli ludæi ſuperſtitionem ſuam ejuſmodi
commentis roborare ſpargereq; volentes.
Quod attinet ad voces illas obſcenæ dictas
earumq; loco ſubſtitutas in margine honeſti-
ores: tum maxime probabilem exiſtimo eo-
rum eſſe ſententiam qui dicunt voces illas
textuales nihil obſceni in ſe continere & in-
ten-

tentionem Sactorum scriptorum nunquam
 fuisse quòd aliter tum legerentur quam in te-
 xtu scribuntur; imo voces, hæcæ textuales
 usq; ad Esdram & tempore aliquo post illum,
 lectas primariò fuisse in Ecclesià Judaica sic
 uti in textu scriptæ sunt; ille vero spiritu pro-
 phetico ductus, cum consociis suis, *Ansche*
Cheneset Haggedola, seu viris Synagogæ ma-
 gnæ, sexcentis circiter annis ante nativita-
 tem Christi, alias voces loco harum textuali-
 um margini adnotasse videtur; non eum in
 finem, ut voces textuales per *Keri*, seu notam
 marginalem corrigerentur; au tut voces te-
 xtuales ob minus honestam suam significatio-
 nem non possint uti scribuntur legi; nam
 talis intentio cum pietate Esdræ minus con-
 venire videtur; quasi vero ille tantis donis
 instructus, omnis honestatis sanctitatisq; fons
 tem Spiritum S. ullius vocis obscœnæ autho-
 rem statuisset; sed potius alias ob causas notas
 hæcæ marginales adscripsit Esdra, vel scilicet
 ut lectores de authenticà divina vocum textuali-
 um etiam in irregularib9 admonerentur; vel
 ut nemo putaret voces hæcæ sua nativa signifi-
 catione primæ suæ originis temporis, aliquid
 obscœni in se continuisse, ut ut vel tum tem-
 poris ex falsa opinione hominum talis harum
 vocû in communi sermone ortus usus fuisset;

vel ut notæ hæ marginales parvæ essent vocum textualium expositiones, quas tamen aliter Rabbini posteriores apprehenderunt. Interim non ignoro Clariss. Leusden in Philologo Hebræo dissert. 23. pag. 235. aliosq; passim, voces has marginales posterioribus quibusdam Masorethis adscribere; sed iisdem rectè occurrit Clar. Pheiferus in Criticâ S. Cap. 6. de *Masora* pag. 276. hisce verbis; *Postiores Masorethæ tale quid ordinandi, vocalibusq; ab Esra additis expunctis, alias literis sacri Codicis substernendi sibi vix licentiam sumsisse videntur.* Et præterea constat insignis antiquitas notarum harum marginalium inde, quod harum mentio fit in Talmude ipsis Masorethis Tyberiensibus antiquiore (etenim si dictis R. Eliæ Levitæ in *Masoreth hammasoreth* fidem adhibemus, totum Talmud erat absolutum Anno mundi 3989. anno 436 post vastationem Templi secundi, i.e. Anno Christi 506, nam vastatio hæc fere incidit in Annum Christi 70; & post hoc tempus demum vixere Masorethæ Tiberienses. Videat. R. Eliæ testimonium allegatum in Tiberiade Buxtorffii pag. 11) sic enim in Codice Talmudico *Megilla* Cap. 3. extat; *Coll hammikraot bakkerubhim bethora legannai korin othan leschebbath* i. e. omnes voces scriptæ in lege obice-

obscœne legunt eas ad laudem: & specialiter in Talmude dicitur de *Apolei. Sain. 6. 4.* Quod hæc vox sit earū quæ honestatis causâ mutatæ sunt. Sed & Paraphrasten Chaldaum, qui ante Christum vixisse dicitur, in sua paraphrasî retinuisse videmus *וְכֵרִי* sive notam marginalem suo tempore jam exstantem *Esaia 36. 13. me-me fragilehem.* Dices fortassis, si *Eidra* vocibus hisce textualibus substituit puncta aliarum vocum, utiq; voluit, ut loco vocum harum textualium legerentur voces illæ è quibus hæc puncta erant desumpta, quarum etiam erant propria: & procul dubio sic etiam cum *Jehovah* fecit eidem substituendo puncta nunc *אֲדֹנָי* nunc *אֱלֹהִים.* Sed Respondetur; puncta irregularia vocibus textualibus subiecta sunt, non ut aliter legerentur quam scribuntur, sed vel ob probabiles antea allatas causas vel nobis ignotas: & eo ipso quo à viris *Θεωρεῦσθαι* adiecta sunt puncta, eo quoq; momento ejusdem vocis cui adiecta sunt propria facta sunt, sive sint puncta irregularia sive regularia; quæ & cum illis consonantibus cum quibus conjuncta sunt & vocem constituunt & non aliter proferri debent: quare? quia in omnis vocis pronunciatione æque est habenda ratio consonantium ac vocalium.

Non probatum est adhuc *Efram* mutasse puncta sub nomine *Jehovah*, nec ulla talis mutationis causa, nec indicium in S. Textu compareret; & si maxime probaretur nunquã autem probari potest, illum id eã intentione fecisse, ut *Jehovah* nomen Solius Dei proprium, & memoriale ejus à generatione in generationem quod & narrari debet in omni terrâ Ex. 9. 16. aliter pronuntiari voluerit quam uti scriptum, & à Deo ipso & Sanctis Dei hominibus prolatum est; num vero simile est virum tanta illuminatione Spiritus Sancti condecoratum, superstitionibus & ineptiis hisce posteriorum Rabbinulorum fuisse deditum? manet itaque intentionem Sacrorum Scriptorum nunquam fuisse ut vox aliqua aliter pronuntiaretur quam secundum unius ejusq; vocis consonans & vocales in textu scriptas, imo omnem vocem Hebraicam posse & debere legi sicuti scribitur.

TUES. II.

Altera ratio pro genuina pronuntiatione nominis *Jehovah* per ejus consonantes & vocales peti potest à nominibus proprijs compositis ex Syllaba *Jeho* parte 7^æ *Jehovah*, hunc in modum; Si pro *Jehovah* legendum sit *Adonai*, etiam in nominibus proprijs, compositis ex *Jehovah* & alio aliquo verbo, pro *Jeho* le-

gendum est *Ado* e. g. pro *Iehonatan*, *Iehoschaphat*, *Iehojakim*, *Adonatan*, *Adoschaphat*, *Adojakim*; Sed falsum est consequens: nemo enim sic legit hæc nomina propria, E. & antecedens. Connexio Majoris probatur inde, quod Syllaba *Ieho* in hisce nominibus, sit pars nominis *Iehovah* & possit debeatq; efferri eodem sono, quando cum aliis nominibus componitur, quo effertur in voce *Iehovah*, ex toto enim homogeneo de parte solemus judicare: Syllabam autē *Ieho* cum nominibus ejuscemodi compositam, esse partem 78 *Iehovah* probo

I. *Ex defectu probationis contrariae*; nullo enim modo vel probabili saltem ratione *ετυμολογ* Syllabæ illius *jeho* invenire aliunde possumus: Nam quatuor sunt in Etymologia hæc investiganda sententiarum divortia. Primum, contendit derivari talia nomina ē futuro *hiphil*, litera characteristica conjugationis *he* rentā una cum characteristica litera futuri *jod* e. g. *jehoschia* à radice inusitata *jasha* Salva: ut in 3 persona futuri in *Hiphil* regulariter quidem esset *joschia* scilicet, lit. characteristica futuri *Iod* excluderet characteristicam lit. Conjugationis *he*, juxta regulam Grammaticorum; *litera characteristica temporis excludit*

B 3

cha-

characteristicam conjugationis; Sed heic irregulariter retinetur etiam *characteristica Conjugationis be, jod* servili cum *Schva* extraordinarie in *Hipbil* punctato; unde est *Iehoschia*. Sed hæc etymologia Syllabæ *jeho* neutiquam est verosimilis; nam præterquam quod sit irregularis, cum lit. charact. temporis excludat hebræis ordin. semper *characteristicam Conjugationis*, ac proinde tot nomina ab eo, quod insolens & prorsus irregulare est suam habere originem minus credibile erit: Imo hæc etymologia Syllabæ *Ieho* in nominibus istis proprijs possibilis aliqua ratione est tantum in verbis quiescentibus *pe jod*, at plane impossibilis in aliis verbis vel perfectis vel deficientibus aut quiescentibus media vel ultima radicali, qualia sunt *Schaphat*, *nathan* & *Kum*; faciemus interim periculum; *Schaphat* in 3. personâ futuri *Hipbil* habet *jäschphit* & retentâ *be* literâ charact. Conjugationis, *Jehäschphit*; (non *Jehoschaphat*) *Natan* in 3. pers. futuri *hiphil* habet *lartjn*, & retentâ lit. *be*, *jebattin* & non *jehonatan*; *Kum* in 3. pers. futuri *hiph.* facit *jakim* & retentâ lit. *be*, *jehakim* non *jehojakim*; unde itaq; in nominibus illis *jehoschaphat*, *jehonathan*, *jehojakim* illud *Vau* *Colem*, unde duo *Kametz*?
ad Spe-

ad Specialissimas anomalias fugere non est
 tutum quando analogia prostat. *Secunda* sen-
 tentia eorum est, qui dicunt ἑρμῶν Syllabæ
 jehō non aliunde quærendum esse quam è li-
 tera jod, multa nomina propria formante &
 litera he euphoniæ causâ inserta, uti in no-
 mine *Abraham* Gen. 17. 5. & ita hanc rem sese
 habere, probare volunt è nomine proprio
Joseph quod sic semper scriptum occurrit, at
 in Psalmo 81. 6. exstat *Iehoseph*, idq; (ut pu-
 tant) euphoniæ causâ. Sed neq; hæc etymo-
 logia Syllabæ *Iehō* probabilis est; ut ut enim
 constet, literam jod multa nomina propria a-
 pud Hebræos formare, litera tamen he nudæ
 euphoniæ causâ vix nominibus propriis uspi-
 am inferitur: quod vero attinet nomen *A-*
braham, ibi non euphoniæ sed emphaseos cau-
 sâ literam he inseruit Deus, nimirum ad de-
 notandam multitudinem progeniei Abrahæ;
 nam desumpta est illa lit. he è voce *hamon* i. e.
 multitudo, quæ vox circa illam ὄνομα ἑσθίου
 exprimitur; *velojikkare odbeth Schimca Abb-*
ram, *vehajah Schimca Abraham*, *Chi Abb-*
hamon goijm nethatticha, Et non vocabitur no-
 men tuum amplius Abram, sed erit nomen
 tuum Abraham quia patrem multitudinis gen-
 tium constitui te, Hinc Cl. Leusden in Phi-
 lolog. Hebr. pag. 341. dicit; *Nominibus pro-*

*prijs non communiter solet inferi litera he. Unicum quidem exemplum occurrit in Abrahamo ubi Deus ob specialem causam lit. he interposuit, sed in alijs nominibus hoc non solet observari quia est contra genium lingue Hebrae. Conf. Dubia vexata Cl. Pfeiferi Centuria I. locus 43. Quod ad nomen Jehoseph pro Ioseph attinet; ibi he euphoniae causa non interpositum est, siquidem hac in formâ semel tantum & irregulariter occurrit; potius Iehoseph est irregulare derivatum ex verbo quiescentium *pe jod, jasaph*, retinens præter morem lit. characteristicam Conjugat. hiphil, ordinariè à *jod* præformativâ lit. futuri excludendam. vid. Clav. Heb. Leusdenii in hunc locum p. 436. Tertia sententia de etymologia Syllabæ *Ieho* est Ludovici Capelli dicentis, eandem esse ex nomine Dei *jah* & literâ *Vau* copulativâ; sed ejus sententiæ falsitatem prodit inconvenientia punctuationis sub *jah* & *Jeho*, sub *jod* in *jah* est Kametz, at in *jeho* Schva simplex; neq; *Vau* Copulativum unquam cum *Colem* occurrit. Quarta sententia est eorum qui dicunt Syllabam *jeho* in nominibus illis propriis esse partem r̃g̃ *Jehova* quæ verissima etiam est & probatur.*

II. Inde quod nomina illa eadē propria pro *Iehoseph* habeant aliud nomen Dei *EL* sibi annexū ut *Elia*.

Eliakim 4. Reg. 23:34. *Elnatan*, 1. Paral. 20, 5. *Elhhanan* 2. Sam. 21. 19. *Vaijach Elhhanan ben origim bethlahhim* (ubi Vulgata versio habet; *Adeodatus filius saltus polymitarum*; & quidem id satis ineptè, nam nomina propria semper debent retineri in versionibus qualia leguntur in fonte aliàs nulla historiarum cognitio esse posset) Sed obijciunt nonnulli *Ieho* non esse partem $\gamma\delta$ *Iehovah*, quia indecorum est nomina Dei cum nominibus creaturarum componere: verum, non est indecorum, nam exempla hujus rei evidentissima frequenter satis in scripturà S. occurrunt, e. g. ex *Jah* composita sunt nomina *Iechezchiah*, *Hhananiah* quia occurrunt etiam cum *El*, *Iechezchiel*, *Hhananiel*; quod autem in hisce nominibus pro *Iah* etiam sit *Iahu*, sciendum est *Iah* quidem esse nomen Dei sed *Vau Schurck* esse servile, formareq; multa nomina propria apud Hebræos, non aliter ac terminatio *Us* in lingvâ latinâ, ut *Nicolaus*, *Iacobus*; nec officit quod *he* in *Iah* destituatur puncto *mapik*, quia nomina in compositione sæpe aliqualem subeunt mutationem. Et quis dubitabit *Iah* in *Iedidiah* 2. Sam. 22. 25. esse nomen Dei *Iah*, sic enim vocatus est ille filius Salomonis, quia *Iehovah abebho* *Iehovah* dilexit eum: & $\epsilon\tau\upsilon\mu\omicron\nu$ Syllabæ *El* in *Israhel* expressum vide

Gen.

Gen. 22. 28. & *Schemuel* 1. Sam. I. 20. Hinc Celeberr. Hackspanius in Sylloge pag. 134 ait; Vix quicquā magis Solenne erat Judæis ante captivitatem quam ut ex nominibus Divinis *Jehovah*, *El*, *Lah*, aliis junctis nomina formarēt filiorum propria.

THESIS III.

Tertia ratio pro lectione 78 *Jehovah* secundum scripturam ejus est; quod ab ipso Deo & Sanctis Dei hominibus sic prolatum sit, unde Ita ratiocinari fas est; si Deus nomen *Jehovah* prout sonant ejus literæ & vocales pronunciavit, sicq; ab aliis pronunciari jussit, quod & à Sanctis Dei hominibus factum est; utiq; pronunciatio nominis *Jehovah* secundum ejus consonantes & vocales est vera & genuina; Sed verum prius E. post. Minor patebit I. Quod Deus ipse hac pronunciatione usus sit, constat ex Exodi Cap. 3. 15. Ubi Deus de nomine suo à Mose interrogatus dicit illud esse *Jehovah*; *Sch* (h.e. *Jehovah*) *Schemi leolam veseh sichri ledhor der*; hoc est nomen meum in æternum, & memoriale meum à generatione in generationem: ubi neminem Sanæ mentis dicturum existimo Deum, nomen *Jehovah* per *Adonai* pronunciasse: nam, qui quæso vero simile est, Deum omnis veritatis auctorem dixisse, *Adonai* est nomen meum in æter-

in æternum &c. & subintellexisse *Iehovah* nomen suum essentiale? illud enim, scilicet *Adonai*, tantum appellativum Dei nomen est, & ubivis in S. scripturà etiam hominibus tribuitur: Sed tale nomen Deus heic protulit quod ab *havah* vel *hajah* descendit, quia hanc expositionem prolati nominis præmisit Deus, quando dixit; *Echieb ascher ehieh*, ero qui ero; quæ expositio nullatenus cum *Adonai* sed cum *Iehovah* convenit. Idem ex multis aliis scripturæ locis, imprimis iis, ubi scopus Dei est vindicare hocce nomen sibi soli, probari potest; sed in re minime dubiâ non est quod hæreæam. 2 Deum O. M. voluisse & mandasse ut nomen *Iehovah* ab aliis pronuntiaretur constat ex Deut. 6. 13. Ubi dicit Deus; *Jehovab Deum tuum timebis & illi soli servies, per nomen illius jurabis.* Ubi Deus juramenta legitima scilicet & solennia ob gloriam Dei vel salutem proximi aut æquitatis conservationem ritè suscepta, per nomen suum sanctissimum *Iehovah* fieri mandat, & is qui solus est παντοκράτωρ, omniscius, summa veritas & justitia, sibi soli hunc honorem vindicat postulatq; & id iure: nam juramenta (dicit Doctiss; Velsius in Instit. Orat. pag. 350) sunt provocaciones ad Dei omniscientiam justitiam & omnipotentiam, inde si juret quis per Deum alienum is insigni

inigni sacrilegio tantum honorem transfert ad alium. Sed hinc ita inferendū: si per nomen suum Iehovah jurare iussit Deus, utiq; illud etiam ab aliis efferri mandavit, alias enim per illud jurare non potes. Idem patet ex Exodi 9. 16. Ubi dicit Deus; *Verumtamen propterea feci ut testares, ut ostendam in te virtutem meam, & ut enarretur nomen meum in omni terra.* Quodnam nomen? id scilicet quod paulo ante v. 13. exprimitur, *Iehovah* Deus Hebræorum. 3. Nec ullum potest esse dubium, sanctos Dei homines, nomen *Iehovah* secundum scripturam ejus pronunciasse; sufficiat ex multis unum vel alterum adduxisse exemplum; de Mose & Aharone res est plana, nam dixerunt Pharaoni; *ita ait Iehovah Deus Israelis &c.* Exodi 5. 1. ubi minime verosimile est eos coram Pharaone aut Israelitis aliter hoc nomen protulisse, ac à Deo ipso enunciari mandatum fuit, de cujus etymologia & significatione etiam informandi erant Israelitæ. Neq; obscurum est de Davide qui Psal. 22. 23. in personâ filii Dei dicit; *narrabo nomen tuum fratribus meis.* Aut quodnam Dei nomen? etiam illud scilicet de quo ei sermo est, quod & in verbis præcedentibus v. 20. & in proximè sequentibus v. 24. exprimi-

primitur nempe *Jehovah*: & quod notabile est à versu 11. ad versum 31. nullum aliud memoratur nomen Dei præter *Jehovah*, quod frequenter in hisce versibus & in toto psalmo repetitur.

THESIS.IV.

Quarta ratio lectionem *Jehovah* confirmans est; quod lectio $\tau\tilde{\gamma}$ *Jehovah* secundum scripturam ejus, temporibus antiquis scilicet post-Mosaicis apud judæos in communi usu fuerat; si formam syllogisticam mavis, talis esto; Quæ lectio apud Iudæos veteres in communi usu erat, ea est genuina & Mosaica; lectio $\gamma\tilde{\gamma}$ *Jehovah* per ejus consonantes & vocales talis est E. Maior non opus habet operosa probatione, quia in eo conveniunt omnes fere Christiani, imo & multi Judæi pronuntiationem nominis *Jehovah* temporibus post Mosen à Iudæorum Doctoribus metu prophanationis ejusdem, à vulgari sermone fuisse exemptam prohibitamq; quod si ita sit, utiq; ea lectio quæ prohibitionem illam præcessit & unicuiq; communis erat, est Mosaica & genuina. Testimonia hanc in rem Christianorum ubique habemos obvia, idcirco illam iam prætereo, vide tamen estimon. Scrutatoris illius rerum judaicarum acutissimi, **Clar. Buxtorfii** in Sect. I. allegatum; unum vel alterum

alterum Iudæorum testimonium adferre iu-
det institutum. In codice talmudico *Masse-
chet Kidduschim* Cap. 4. fol. 71. sequentia ex-
stant; *Tradiderunt Magistri nostri, quod prin-
cipio, nomen filium 12 literarum (i. e. Ieho-
vah) tradiderint cuilibet homini: cum autem
multiplicarentur homines perfrictæ frontis
tradiderunt illud tantum verecundioribus &
modestioribus ex genere sacerdotali, & hi ce-
derrimè & precipitanter efferebant illud, dum
fratres ipsorum sacerdotes nomen quatuor li-
terarum in solenni illa benedictione modula-
rentur.* Eo etiam tendit R. Moses Maimo-
nides in *More Nevochim* Cap. 61. Ubi dicit;
*Summa rei hæc est, magnitudo huius nomi-
nis & cautio ne quis illud legat hinc est, quod
significet Dei exaltandi substantiam seu es-
sentiam, & quidem ita significet ut nulla crea-
tura communicet eum eo in istâ significa-
tione.*

Minor, nimirum quod pronuntiatio no-
minis Iehovah secundum eius consonantes &
vocales apud Iudæos veteres communis fue-
rat probatur. I. Inde quod eadem pronun-
ciatio 78 Iehovah quæ antea communis fuerat,
post prohibitionem eius, in solo sanctuario
Templo scilicet Ierosolymitano remansit, re-
tinebaturq; in solenni illa benedictione popu-
li num.

li Num. 6; at ibi per suas consonantes & vocales prolatum est nomē *lehovah* à summo Pontifice; nec verosimile est judæos in sollemnissimo illo religiosissimoque actu, hoc nomen aliter pronunciari voluisse, quam secundum eam lectionem, quam verā & Mosaicam esse crediderunt: illud vero ē scriptis Rabbīnōrū tam recentiorū quā antiquissimōrū non obscure constat, nomen *lehovah* in publicā illa liturgia secundum scripturam suam fuisse pronunciatum: Cl. Buxtorfius Lex. Hebr. Cald. ad vocem *Iehovah* allegat ē Codice Talmud. *Sorah* Cap. 7. fol. 37. sequentia verba; *Benedictio Sacerdotum* (Num. 6. 25) quomodo sit? in provincia (i. e. extra urbem Jerusalem) dicitur triplici benedictione, sed in sanctuario (i. e. Templo Hierosolymitano) unicā tantum: in Sanctuario pronuntiat sacerdos NB. nomen tetragrammaton uti scribitur; in provincia per cognomen eius. Et in Codice Tamid, Cap. ultimo; Sic benedicitote filiis Israelis Num. 6. ane per *Schem hamphorasch* i. e. *Schem Hammeiuhhad* nomen proprium & essentiale sive ipsum tetragrammaton, an per Chinnui cognomen eius: respondetur Textus id docere ubi dicit: & ponent nomen meum super filios Israelis Num. 6. 24, nomen meum id est *Schem hammeiuhhad* li nomen proprium meū.

Quā

Quâ vero devotione audita fuit hæc pronuntiatio nominis Iehovah, docent Talmudistæ in in Babyl. Ioma folio 66. 1. *Sacerdotes autem populusq; in atrio stantes cum audirent Schem hamphorasch nomen Iehovah Syllabis suis prolata, adorantes pronèq; in faciem prostrati dixerunt; Baruch Schem Chebhod malcuto leolam veehd; benedictum sit nomen gloria regni eius in secula seculorum.* Et hic mos benedicendi in Sanctuario per Schem hamphorasch mansit usq; ad mortem Simeonis iusti, uti videre licet in Codice Ioma Cap. 4. ubi dicitur; *Ex quo mortuus est Simeon iustus defecerunt fratres sacerdotes benedicere Baschschem, per nomen illud. i. e. Iehovah.* Id etiam perspicuis verbis confirmat R. Moses Maimonides in *Hileh. Birchas Cohanim* Cap. 14: *Ex quo mortuus est Schimeon hatzadich Simeon iustus cessarunt sacerdotes benedicere cum Schem hamphorasch etiam in sanctuario ut nemo illud disceret nisi dignus & idoneus.* Hic Simeon Iustus minime confundendus est cum Simeone illo qui Luc. II. 25. memoratur, nam hic fuit Assessor Consilli magni & extraordin. ab Esrà convocati uti R. Gedalia Aben Iechia in *Schalschelet Hakk.* pag. 22: *Simeon Iustus fuit mischjare ansche Cheneset haggedola ex residuis virorum Synagoga*
magna

magna, atq; relicta est penes illum lex oralis ab omni ista Synagogâ anno 3400 orbis conditâ. Functus est pontificatu maximo 40 annis. Sunt etiam qui dicunt quod vocatus quoq; fuerat Iddo. Et hunc Simeonem justum vixisse tempore Alexandri Magni constat ex Babyl. joma fol. 69. 1. Orarunt Cuthæi Alexandrum Magnum ut destrueret templum (Hierosolymitanum) venerant quidam atque rem patefecerunt Simeoni Iusto. Quid ergo ille? Induit vestes pontificias & velavit se velamine pontificio, & processerunt ipse primatesq; Israelis manibus tenentes faces. Processerunt illi hinc, atque isti illinc, per totam noctem, usq; dum prodiret aurora; dixit (Alexander) suis, quinam isti? Iudei, inquiunt, qui in te rebellarunt. Cum perventum esset ad antipatrida ortus est sol, & ab his oecursum est; cum videret Alexander Simeonem Iustum, descendens à curru adoravit eum. Quæ omnia optimè conveniunt cum relatione Iosephi antiquit. Iudaic. lib. 2. cap. ult. de Pontifice Iadduâ, Alexandro Mag. obviam eunte. Conf. Clar. Buxtorfius in Tiberiade Cap. 10. pag. 92. & Doctor Ligtfotus in Centuriâ Chorographica Mathæo præmissâ cap. 58. pag. 110.

Minor probatur 2. Ex reliquiis nominis *Jehovah* in aliis Lingvis, hinc enim ita infer-

re licet; si prolatio nominis *Jehovah* secundum scripturam suam, apud gentes permultas longeque distitas, temporibus antiquis usitata & celebris fuerat; sequitur eandem pronunciationem τῆς *Jehovah* apud Israelitas, aliquando in communi usu fuisse; sed verum est prius E. post. Maioris connexio inde patet; quia aliunde non potuerunt gentes hanc pronunciationem nominis *Lehovab* habere, nisi ab Israelitis, quibus unice credita erant oracula Dei; neque verosimile est, hanc pronunciationem, apud tot gentes antiquissimorum temporum solemnem, post illud demum tempus, quo apud Judæos, gentem ad superstitionem usque pertinacem prohibita, & tantis involucris tenebrisque circumscripta est, tam clarè innotuisse. Minorem in sequentibus non obscure probabo, nimirum reliquias, τῆς *Jehovah* clarissimas inveniri in lingua Græcà scilicet. Ἰάω, ἰάω, ἰέω, in latinà *Iovis* (in casu obliq.) in Samaritanà *Iáβe*. i. Græcorum Ἰάω esse vocem ab Hebræis oriundam, & ipsius Dei Hebræorum nomen, clarissimis verbis nos docet antiquissimus ille scriptor Græcus *Diodorus Siculus*, qui paulo ante ἐνστανάσιον Christi, temporibus uli Cæsaris & Augusti vixisse perhibetur; is

in Bibliothecâ Histor. lib. 1. part. 2. p. m. 59.
 Ubi loquitur de legumlatoribus antiquis,
 qui simularunt se Deorum munere acceptas
 leges popularibus suis constituisse, hæc ver-
 ba subjicit; Παρὰ δὲ τοῖς Ἰσραήλ τοις Μωσῆν τὸν
 Ἰάω ἐπικαλούμενον θεὸν προσποιήσασθαι τὰς
 νόμους αὐτῷ δίδονα; apud Iudæos Mosen fin-
 xisse Deum illum, qui Ἰάω cognominatur, le-
 ges ipse tradidisse. Idipsum quoq; colligere
 licet è testimonio (quamvis obscuriori) Ora-
 culi *Apollinis Clarij* quod exstat apud *Macro-*
bium, Saturnalium lib. 1. Cap. 18. Ubi O-
 raculum consultum quisnam Deorum haben-
 dus sit qui vocatur Ἰάω, ita respondisse perhi-
 betur; Φεράζεις τὸν πάντων θεὸν ἔμμεν Ἰάω
Cunctorum summus Divorum habeatur Ἰάω.
 Heic ipse daemon fateri necessum habet, Ἰάω
 summum esse Deum idq; verissimè, nam Deus
 Israelis est solus Deus, κύριος κυριότητων
 μόνος δυνάστης καὶ πάντοκρατω 1. Tim. 6.
 15. Apoc. 1. 8.; at simul πολυθεΐαν affirmat
 astutissimus nugator, & in sequentibus τὸν
 Ἰάω cum detestandis gentium idolis commi-
 scere studet, idq; ideo ne vel minima scintilla
 veræ lucis in nomine Ἰάω quamvis cogni-
 to emicaret, sed omnia cimmeriis involve-
 rentur

rentur tenebris. 2. 'Ιέυο Græcorum, esse nomen Dei Israelis constat evidenter ex Porphyrio memorato apud Eusebium præpar. Evang. lib. 1. Cap. 5. Qui Porphyrius de rebus judaicis differens, libro adversus Christianos quarto (erat enim infensus Christianorum hostis) commemorat antiquissimum Historicum apud Phœnices, ipsis Troicis temporibus antiquiorem *Sanchionatodem Berytium* (cujus scripta à Philone Byblio græcè translata sunt) hunc dicit de gente Iudæorum verissima tradidisse, quia omnium rerum summas acceperat *ωδγὰ Ἰδ' ἱερέως Ἰδ' Θεῷ 'Ιέυο ἅ sacerdote Dei 'Ιέυο*. Ubi Theodoretus habet; *ωδγὰ ἱερομβάλης Ἰδ' ἱερέως Ἰδ' Θεῷ 'Ιάω ἅ Jerombalo sacerdote Dei 'Ιάω*: Quem Jerombalum fuisse Gideonem dictum Jerubaal jud. 7. 1. multis probet Lumen illud Gallix Samuel Bochartus in Geographiæ S. parte secunda Canaan l. 2. Cap. 17. 3. 'Ιαδ Græcorum, ejusdem esse originis monet Clemens Alexandrinus stromat. lib. 5. *λέγεται δὲ 'Ιαδ ὁ μεθερμενεύεται ὁ ὢν καὶ ὁ εὐόμενος*. Et heic non possumus non observare quantà difficultate proferri & scribi à Græcis potuit *Ἰεβοαβ*, quippe qui non modo aspirationem in medio vocis plane ignorarunt, uti videre est in *ἐλλανὰν* pro *Elaanam*

hhanam 2. Sam. 21, 19, sed & consonantem Vau plane respuunt, uti videre licet in *δαβιδ* pro *δαυιδ*; Ideò & hanc consonantem è 'Iάω plane exterminarunt, & difficulter in 'Iέω retinuerunt, eandemqve in usum à suâ linguâ peregrinum detorserunt. 4. Samaritanorum 'Iάβε (vel potius *Jahve*) esse ejusdem fortis docet Theodoretus in quæstionibus ad Exodum qv. 15. (Editionis Postremæ) ubi dicit; καλῶσι δὲ αὐτὸ Σαμαεῖται μὲν 'Iάβε 'Ισδαίοι δὲ 'Iάω, vocant vero illud Samaritæ Iάβε Judæi vero 'Iάω. 5. Latinorum Jovis (sic in casu obliq. videmus id plerumq; usurpari, quamvis Prisciano hic sit antiquus nominativus) ad eandem pertinere classem svadet vir longe eruditissimus Seldenus de Diis Syris, Synt. 2. C. 1; *Summum rerum gubernatorem, optimum, maximum, primum, Jovem dictum esse, grassante tandem hominum errore ad idola translatum est nomen hoc &c.* Nec dubium hujus rei esse potest cogitanti, quod superbus satanas, titulis divinæ majestatis propriis, sese condecorare voluerit, ut eo ipso tanto citius mortalium corda deciperet. Sed inde hæc sententia non vile robur accipit, quod permultæ voces in linguâ lat. sint à matre Hebræa oriundæ, quâ de re consularur Beermannus de Originibus

Lingvæ lat: sed imprimis nomina Deorum apud latinos sunt ex Hebræâ orta e. g. *Saturnus*, à *Satar*, latuit, unde is Deus Latius & saturnia sedes, Latium dicebatur; videat. *Eccmannus* p. 439. inquire Sis cætera Deorum lat. nomina apud Eundem. Nomen *Bacchus* *Heinsius* in *Aristarco* sacro derivat à *bathab* flevit. Ad hæc omnia accedit mysticum illud *ΙΕΗΩΥΑ*; vides quantæ molis erat Græcis ritè exprimere *Τὸ Jehovab*, quod omnes septem eorum vocales absorberet comprehenderetq; hinc nomen hoc appellavere *ἑπτὰ φωνήεντα* septem literarum, & Deus benedictus *Θεὸς ἑπτὰ φωνήεντος* dicebatur, quâ de re *Eusebius* in præpar. Evang. lib. 2, p. 305. sic loquitur; *Septem φωνήεντων in unum idemq; nomen, compositionem, unius cuiusdam ineffabilis appellationis enunciationem completi ajunt: quod quidem nomen quatuor literis notatum Hebræorū natio suprema Dei potentie assignat, juxta carmen.*

*Ἑπτὰ μὲν φωνήεντα Θεὸν μέγαν ἀφθιτον αἰνῶς
 Γράμματά τῶν πάντων ἀκράματος πλήρη.
 Με septem celebrant elementa vocalia Ma-
 gnum.*

*Æternumq; Deum perpetuumq; patrem.
 Ex alla-*

Ex allatis hisce omnibus satis dispalescere
 puto nomina 'Iáω, 'Iévo, 'Iáβε, Jovis, non modo
 ab Hebræis oriunda, sed & luce meridiana clari-
 ora vestigia ipsius nominis Tetragrammati
Iehovah esse, quamvis aliquantulum secun-
 dum *derech leshonim*, consuetudinem lingua-
 rum variata; nullum enim aliud nomen Dei
 habemus quod cum hisce convenire possit,
 vel ex que hæc nomina suam habere possint
 originem; nisi quis excipere velit de 'Iáω
 & 'Iáβ illa oriri posse ex nomine Dei Jah, u-
 bi pro me convenienter respondebit Doctissi-
 mus Fullerus in *Miscellaneous Sactis* lib. 2. cap.
 6. pag. m. 193. *Neg; quemquam in eo errore*
versari velim ut conjecturâ augeretur 'Iáω
esse Hebraicum Jah (quod quidem unum est
ex nominibus divinis) fieri namq; id non po-
test. Nam 'Iáω trisyllabum est, Iah monosyl-
labum in idiomate Hebræo, dissyllabum in
Greco ut 'Iα, ad hæc Iah à Grecis omnino pro-
fertur ut Ia quemadmodum in ἀλλελία cer-
nitur: nec uspiam reperitur superadditum
O; quapropter pro certo habendum est 'Iáω
nihil aliud esse quam Iehovah. Et eadem
ratio est nominis 'Iáβ. Idem laudatus Author
loc. cit. pag. 191. Nomen Iehovah non solum

innotuisse, sed etiam celeberrimum & clarissimum fuisse apud gentes, præsertim finitimas, Palestinos inquam, Idumæos, Arabas, Egyptios Syros &c. testator in veteri instrumento res est quam ut majoris probationis indigeat: quinimo populi longe diffusi id non ignorant.

THESIS. V.

Quintam rationem pro lectione *73 Iehovah* uti scribitur, petere licet à periculis & absurdis permultis sententiæ contrariæ. Pericula patent I. hinc, quod sicuti Judæi hodierni ex merâ superstitione tam in precibus & bibliorum lectione, quam in communi sermone *Adonai* pro *Iehovah* legunt, nullâ talis lectionis causâ vel naturali vel morali uspiam demonstrata; Ita Christiani eandem tenentes lectionem, tale quid affirmant, quod, mandato aliquo Divino, in S. Scriptura vel *αυτολεξι* vel *κατὰ συνακολῆθῃσιν* minimè comprehenso, sed meris traditionibus & commentis Judaicis nititur, Judæosq; in sua superstitione confirmantes facile in ejusdem superstitionis castra seduci possunt. Cl. Leusdenius in Philol. Hebr, pag. 344. commemorat se Amstelodami Judæo cuidam pauperrimo aliquot nummos obtulisse, ut tantum semel cum attentione

tentione pronuntiaret nomen *Iehovah*, sed inquit; non ausus fuit, dixitq; sibi hoc non dicere. 2. Lectio r̃g̃ *Iehovah* per *Adonai* fallit auditores, dum in Sacra Scriptura sensum fundit ambiguum, verumq; tollit; etenim quis Auditor audiens aliquem legere *Adonai* facile conijcere posset utrum si r̃o *Adonai* ut sic, an vero subintelligendum sit r̃o *Iehovah*? Aut quando legitur *Elohim* sit subintelligendum *Iehovi*? nam semper eodem modo ab iis leguntur *Adonai* & *Elohim*.

Sed insignes fovet hæc lectio absurditates quarum paucissimas & potiores annorasse sufficiat; I. Si nomen *Iehovah* non possit pronunciari vel ideo quod habeat aliquando irregulares vocales, vel ideo quod constet consonantibus mere quiescentibus; sequitur etiam nullas alias voces Hebræas vel irregulariter punctatas, vel consonis merè quiescentibus constantes, posse pronunciari: ratio consequentiæ est, quia hæc vox solâ non potest aliam habere rationem, quâ pronunciationem, scilicet naturalem suam aptitudinem sonum edendi, quam omnes aliæ voces habent. II. Si r̃o *Iehovah* non deberet proferri nimirum ob ejus Sanctitatem, ne sic daretur occasio id prophandandi, sequeretur; aut cætera Dei nomina etiam subticenda esse; aut eadem suâ sanctitate esse

esse hocce nomine inferiora; nam nomen *Iehovah* peculiare aliquod privilegium à Deo accepisse ut non legeretur, è S. Scripturâ nuspiam, sed potius contrarium (uti antea dictum) constat, nec nugas Rabbiorum curamus. Cætera Dei nomina in æquali sanctitate cum hocce *Iehovah* habenda à nobis esse, exemplum unum vel alterum inducendo probabo; Nomen Dei *Ebieb* cur non æquali Sanctitate gaudeat cum nom. *Iehovah*, quandoquidem æque est nomen Dei proprium & essentielle? Id ex hisce patet quod I. Deus eo nomine se ipsum nuncupavit *Exod. 3. 13.* Ubi Moses dicit; *Si dicerent, quodnam est nomen ejus? quid dicerem illis?* v. 14. Respondit Deus; *Ebieb Ascher Ebieb* (secundum versionem Junii & Tremellii) *Ebieb quisum;* & *Ebieb* dicitur misisse Moysen *ibid. Chotomar libhne Ischrael Ebieb Schelachani Alechem sic dices filijs Israel Ebieb misit me ad vos:* ubi *Ebieb* construitur ut nomen nominativi casus, præcedens verbum & constituens subiectum orationis; & Aleph litera præformat. futuri ex lit. *Atin* sic quasi formativa nominis proprii, uti in multis aliis nominibus propriis Hebr. e. g. *Aczibh Mich. 1. 14.* 2. Eandem etiam habet significationem ac *Iehovah*, à thematicis enim unum idemve significantibus descen-

descendunt; *Iehovab* ab *Havab*, *Ehiech* ab *hajah*, *esse*, *existere*: quâ de re egregiè pro inore suo loquitur Cl. Pfeifers in Dubiis vexatis Centur. I. loco 84; cuius verba huc transcripsisse non pœnitebit; *Utrumque sanè nomen* (*Iehovab* & *Ehiech*) *ceu accuratissima Dei periphrasis, infert primariò quidem essentia Divinae independentem immortalitatem, & secundariò infallibilem Dei veritatem, sive ut Dn. Dannhæwerus loqui amat, Θεόν ἕστιον, μονῆστιον, παντῆστιον, ὑπερῆστιον, ἀνῆστιον, ἀνεῆστων, ἀληθῆστιον; cum tamen Ehiech sit in primâ personâ, formatum, Iehovab in tertiâ, potest sane Ehiech concipi ceu nomen essentialissimum ac propriissimum DEi, non modo ut denominati ab aliis (quod peculiariter importare videtur Iehovab) sed & ut denominantis se ipsum, sub notione radicali summi & in æctus specialissimi complemento operantis entis. Vid. quoque Clar. Leusden in Philol. Hebr. pag. 364. Unde R. Moses Maimonides in More Nevochim cap. 63 ita dicit; Ex omnium Hebræorum sententiâ non est alia inter hoc (*Ehiech*) & nomen quatuor litterarum differentia, nisi quod illud est primæ personæ, hoc tertiæ, & quod Deus de se in primâ personâ dixit Ehiech ero vel sum qui sum, id homines*
de re

de eo efferunt Iehovah erit vel est quod est. Neque aliter comparatum est cum nomine Dei Iab, de quo Excellentiss. Buxtorfius in dissert. de nominibus Dei Hebr. Lex. Concord. Robertsonii præmissa sic differit; *Tertium nomen Dei essentiale est Iâh, nam & hoc probabile est à radice haiab esse, & forte ex ipso nomine Tetragrammato descendere quemadmodum plerique doctissimorum Hebræorum sentiunt, vel dimidiatum aut decurtatum ex nomine tetragrammato ejus duas priores habens literas ut scribit Aben Esra, Moses Gerundenfis & alij: vel ex eodem per syncopen contractum, habens ejusdem primam & ultimam, ut sentit Doctiss. Fullerus in Appendice ad Miscellanea Theologica. Hinc scribunt Hebraei non tantum idem significare quod Iehovah sed & numerum eundem literis suis facere quem tetragrammaton. Idcirco Theodotion vertit IAH in hallelujah per ὡ; ἀνεῖτα τὸ ὦ laudate ens. Cætera Dei nomina persequi non permittit institutum meum, sufficiat dixisse omnia & singula à nobis sanctè habenda esse, & sicuti manifestata sunt, non ut nudè aspiicerentur, sed & ut legerentur: Sic unicuique ad oculum patet etiam ἰὸ Iehovah non secus ac alia, in gloriam Dei pronunciari licere; si v. ro eo ipso*

eo ipso aliquis contingat abusus, tum is in usus
præjudicium trahendus non est, nam *usu ha-*
bet laudem crimen abusus habet. III. Si

τὸ *Iehovah* uti scribitur non deberet efferri,
sequeretur plane frustra id à Deo nobis esse
revelatum, & à Scriptoribus Θεοπνεύστοις in li-
teras relatum, ratio est, si in laudem Dei ef-
ferri non licet, quid ergo ad eandem confert?
& quis ejus usus, si omnia ad cultum & ho-
norem Dei pertinentia citra ejus usum plane
expediri possunt ac debent? quem in finem
esset patefactum si ejus loco debeat semper
substitui ὁ *Adonai*? tum enim perinde esset
si nomen *Iehovah* nunquam manifestatum fu-
isset. Si id ipsum non liceret efferri celebrariq;
quomodo esset memoriale Dei à generatione
in generationem Exod. 3. 15. Quod & narra-
ri debet in omni terrà Exod. 9. 16. Deniq;
si in laudem Dei id efferri non liceret, nulla
ab ejus patefactione in homines redundaret u-
tilitas, nulla informatio, nulla ad pietatem
excitatio, nam hæc omnia absq; illo præsta-
ret τὸ *Adonai.* quod abs. V. Si τὸ *Iehovah*,
non deberet efferri, ne sic daretur occasio pro-
phanandi ejus Sanctitatem, sequeretur id nec
uspiam debere scribi, pingi, sculpi, typis impri-
mi; ratio est quia etiam sic, scil. scribendo pin-
gendo

gendo &c. Sanctum nomen *Iehovah* non minus potest profanari quam pronuncian-
do; & π pronuciari non magis repugnat
Voci alicui quam $\tau\theta$ scribi, quia tam hoc
quam illud voci accidit, ac proinde de iisdem
hac in re omnino par debet esse iudicium,
nam ubi eadem ratio ibi idem jus. Qui au-
tem dubitat an possit scribendo prophanari,
adeat *Kabbalistas* eorumque scripta & depre-
hendet hoc unà cum cæteris Dei nominibus
non modo profanari posse, sed & horren-
dum in modum ab iis (quod vindicabit Deus)
profanatum esse; tam beneficio *Kabbala*
theoretica, dum literarum numeratio-
ne, permutatione, traiectione, & quâvis arca-
na scientia, mysteria nunquam à Deo &
Scriptoribus Sacris intentata, imo permul-
ta absurda, summo Optimo & perfectis-
simo Enti Deo minime convenientia nugi-
venduli Judæi fingunt & absque ratione im-
pie eliciunt: quo referatur *Elon bakkabbala*
arbor Kabbalistica h. e. Schema aut singu-
laris dispositio nominum & attributorum Di-
vinorum eum in finem ut mysteria hinc erui
possint instituta, qua de re vid. Cl. Pfeiferus
in Critica s. pag 294. Sed & horrendum in
modum hocce nomine Dei sancto abutuntur
Kabbalistsæ per *Kabbalam practicam* ad or-
um cum

cum cum suis auctoribus relegandam; quando arte magicà sive Diabolicà, scribendo nomen *Jehovah*, appendendoque collo vel ostiis, pestem, morbum herculeum, vel quosvis alios, morbos, imo ipsum Diabolum pelli, hostes fundi, & ipsum mundum everti posse existimant. E libro *schalschelet haccabb.* affert sydus illud litterarum Orientalium Hottingerus in Thesauro philol. pag. 444. exemplum talis *Kabbala practica*; videlicet commemorat Iudæum quendam R. Mosén bar Nachman (etiam Ramban dictum) voce *lebo-rah* Barsillonæ coram Rege ingentem navem in mare deduxisse. Vid. Plura exempla apud eundem. VI. Si *Jò Jehovah* semper sit efferendum per *Adonai*; etiam sic efferri debet in illis locis ubi Deus hoc nomen sibi proprie vindicat e. g. Exodi 3. 15. *Jehovah Deus patrum vestrorum Deus Abrahami, Deus Isaci, Deus Jacobi, hoc inest nomen meum æternum &c.* Sic quis legeret *Adonai Deus patrum vestrorum &c.* tum falsum diceret, quia nomen *Adonai* in S. Scripturà etiam tribuitur hominibus frequentissimè. Et Psal. 83. 19. *ut cognoscant te solum nomine tuo esse Jehovah.* Iesi 42. 8. *Ego sum Jehovah illud est nomen meum & gloriam meam, alteri non dabo & laudem meam sculptilibus.* Conf. Exod. 6;.

Exop,

Ex. 15. 3: Heic Capellus lectionis *Iehovah* acerrimus oppugnator victas dare manus necessum habet, concedendo in Ex. 6. 3. *Iehovah* docendi causâ legi posse: sed eadem est cæterorum locorum allegatorum ratio & si in hisce legendum sit *Iehovah*, quid impedit quo minus in omnibus aliis locis idem faciendum sit.

THESIS VI.

Sexta & ultima ratio pro lectione *Iehovah* secundum scripturam suam, desumi potest, ab opinionum contrariarum maximâ inconstantia, & circa hanc rem insigni varietate; Sic Doctor Gerhardus in Loc. Commun. Tomo 1. loco 2. Cap. 3. *Ipsimet Iudei plurimum variant de non proferendo nomine Iehovah*, 1. *Quidam hujus rei Deum autorem faciunt Exod. 3. 15. quo etiam referunt illud psalm. 65. v. 1. Tibi silentium laus est Deus in Sion, quasi etiam in Divinis laudibus nominis arcani prolationem Prophetæ prohibeat, quidam à magistris hunc morem invecum dicunt.* 2. *Quidam sponte illud à Magistris factum dicunt ne profanâ usurpatione nomen violaretur, quidam necessario, quia post Simeonem justum nemo poterat rectè pronuciare.* 3. *Quidam tempora & loca adiciunt ut nec semper concessam dicant, vel sacerdoti sed in interdictionibus*

nec ubique sed in sanctuario &c.

Etiam Christiani quidam fabulosis hisce Iudæis nimium tribuentes, eorumq; dicta tanquam cælitus demissa agnoscentes, dum propria puncta $\tau\eta$ *Iehovah* perdita eaq; talia atq; talia fuisse certò statuunt divinantq;; nuspiam de verà & antiquissimâ lectione ejusdem conveniunt viri boni.

1. Quidam asserunt puncta propria nominis Tetragrammati fuisse *Se-gol*, *Schva* simplex & *Segol*, adeoq; lectum esse JEHVEH; quam sententiam Ariam Montanum imprimis defendere memorat Christ. Beckman9, de Originibus Lingvæ Lat. p. m. 383.

2. Alii affirmant puncta propria hujus nominis fuisse *parach*, *schva* & *segol*, adeoque lectum fuisse JAHVEH; quæ sententia præcipuum patronum invenit in Clariss. Drusio de Tetragr. Cap. II. qui hanc sententiam ex Samaritano יאֶהוֶה imprimis probare conatur: quem tamen iterum refutat Bejerus in Additamentis ad Seldenum de Dijs Syris pag. 268.

3. Nonnulli statuunt puncta ejus propria fuisse *Patach*, *Schva* & *Colem*, adeoq; lectum esse IAHVOH, pro qua sententiâ Clariss. Capellus in Arcano punct. revel. & ejus fœciator Cl. Vaiton. in apparatu Operis Bibl. Angl. Prol. 8 n. 29. pugnant: quam tamen optime refutavit Celeb. Senertus in Dissert. de Nom. propr. & essentiali.

4. Nec defunt qui divinant nomen Iehovah lectum fuisse HAVAH HOVEN VEJHIEH; quâ de re conf. Cl. Leusd, in Philol. Ebr. diff. 28. p. 342.

5. Quidam volunt ἐπέχειν, & nominis *jod be Vau he* proprias vocales perditas quidem esse, sed nihil quicquam de iisdem vel probabili saltem ratione dici posse asserunt.

6. Quorundam mens est concedere lectionem nominis Tetragrammati secundum scripturam suam, in certis quibusdam S. Scripturæ locis uti Capellus l. d. assentit ad pronunciationem Iehovah in Exod. 6. 3. Alii nusquam id efferendum esse more Iudzorum contendunt. Ut rem verbo complectar tot heic sunt sententiarum divortia, ut merito quis huc applicare possit Terentianum illud; *Quot capita tot sententiae.*

Ultimo lectio τῆς Jchovah secundum scripturam ejus, etiam auctoritatibus summorum virorum, Theologorum, Philologorumq; firmanda esset, nisi ipsimet Adversarii, hanc in choro Eruditorum receptissimam esse sententiam faterentur; Cl. Drusius in Epist. ad amicum asserit; Rem eo progressam esse, ut, iam ferè sit crimen aliter legere. Erudit. Sixtinus Amama contrariæ sententiæ etiam Patronus ac defensor alias accerimus, in Epistolâ dedicatoria Dissertationi de Iehovah præ-
pre-

missa hæc habet verba; *Hic vero publicè professor, sicuti nulli unquam ob lectionem Iehovah litem movi, ita ne nunc quidem mihi scopum esse, ut cum quopiam super hæc religem nedum ut petulantis lingvæ verbis eos insecter, qui hic diversi à nobis abeunt. Qui me historiam sacram sulpitii severi publicè narrantem audiunt, norunt, me à voce Iehovah quando loca scriptura integra ex versione Junio-Tremelliana cito non abhorreere. Quis enim ego sum ut brachia dirigam contra hunc NB inveteratæ consuetudinis torrentem? &c.* sed sufficiant quodammodò ea quæ pro lectione Iehovah theticè confirmandà jam observata sunt

SECTIO TERTIA

Veram lectionem nominis JEHOVAH ab Antithesi vindicans. ANTITHESIS I.

I. **Q**ui pro Iehovah legunt *Adonaj* suam lectionem tanquam palmario argumento confirmare volunt, à defectu propriarum vocalium in voce Iehovah; dicunt enim, eam habere vocales mutuatias τὴ *Adonai* & proprias ejusdem esse perditas; totius oppositionis cardo huc redit; Omnes Consonæ Hebraicæ secundam proprias vocales sunt efferendæ; vocales sub litt. Iod he Vau he non sunt earum propriæ E. litt. Iod he Vau he secundum easdem non
D 2 sunt

sunt effertendæ, sed per γ *adonai*. Majorem ponūt extra omnē controversiā, nam duplicē vocū Ebraearū lectionē statuunt, unam secundum vocales; alteram secundā consonantes; quæ ut clarius intelligantur adducam ipsa verba Cl. Sixt. Amama in Antibarl. bibl. p. 511. *Disce in Textu Ebraeo V. Testamenti consonas cum propriis suis vocalibus passim occurrere ut laakobb, Elohim, pakad &c. Sed & non raro cum alienis & aliarum vocum propriis representari. Ex quo casu duplex existit lectio una secundum consonas, altera secundum vocales. Sic dico. Consonis quarundam vocum in textu biblico subjiciuntur vocales aliarum consonantium, seu, quod idem est, aliarum vocum, quæ consonæ vocesve in margine representantur &c. Minorem vero scil. γ *IEHOVAH* propria non habere Puncta sed $\tau\gamma$ *adonai*, probare satagunt, ab incōstantia punctationis nom. tetragrammati; nunc enim cum *schva* simplici, *Cholem* & *Kametz*, nam cum *Chataph* γ *egol*, *Colem* & *Chirek*, notatum est, quorum tria priora puncta desumpta sunt ab *Adonai*, posteriora vero ab *Elohim*, quia hanc punctorum mutationem semper subit tetragrammaton, vel quando bis repetitur, vel quando præcedit vel sequitur *Adonai* idque ideo ajunt, ne bis legere cogeremur *Adonai Adonai*, sed *Adonai Elohim*; etenim si propria sua puncta haberet *IEHOVAH*,*

tum eadem immutabiliter haberet, talemque non subiret mutationem. 2. Ab irregulari & monstrosa punctatione יהוה *JEHOVAH*, scilicet præter morem est *schva* compositum *Chateph segol* sub literâ *Iod*, cum sit proprium literarum gutturalium, & *he* contra analogam consuetudinem quiescit in *Cbirek*. 3. à convenienti formâ punctorum sub *IEHOVAH* & *Elohim*, *IEHOVAH*, & *adonai*, quæ & inde patet, quod *schva* compositum literæ gutturalis *aleph* in *Elohim*, transeat in *schva*, simplex sub *Iod* in *IEHOVAH* idque ordinarie secundum linguæ Ebrææ analogiam, quia *schvaim* composita competunt tantum gutturalibus, ob tardiorē, quam requirunt pronunciationem. 4. à literis *bgadpbat* punctatis cum *dagesch* leni in initio dictionum post *JEHOVAH*; quæ literæ non deberent accipere punctum *dagesch* post *Jehovah*, quia *dagesch* secundum præcepta grammatica literis *bgadpbat* ab initio vocis ordinariè imprimendum tantum est post consonam mobilem vocali brevi notatam, at hic fit contra, post lit. quiescentem *he* in *IEHOVAH*; unde patet vocem *Jehovah* & lectam fuisse per *adonai* & habere puncta mutuatitia אדוני *Adonai*, post quod litt. *bgadpbat* recte accipiunt *dagesch* lene, quia *jod* in *Adonai*

diph-

quasi diphthongescit & movetur. 5. à Literis servilibus extraessentialibus *Mem* & *Vechaleb*, quæ nomini *JEHOVAH* præpositæ non punctantur eo modo quo ordinariè deberent ante *IEHOVAH* punctari, sed apparenter ad formam regularis punctationis *יְהוָה Adonai* nam literæ illæ serv. ante *יְהוָה* haberent *Chirek* ex concursu duorum *schvaim*, & sequens *schva* sub *Iod* etiam abiceretur adeoq; esset *mihovah Libovah*, at literæ *Vechaleb* ante *IEHOVAH* habent *patach*, & *mem* habet *tzere* ad formam punctationis *יְהוָה Adonai* ut *ladonaj*, *badonaj*, *Meadonaj*.

Sed videndū jam, quam solido fundamento hæc omnia ab adversariis speciose satis adduci solita nitantur: Omnium autem primo, adversus argumenti propositi majorem propositionem notandum est; quod in omnis vocis Hebraicæ tam irregularis quàm regularis punctationis pronuntiatione, non tantum habenda est ratio vocalium sed & consonantium & æquali necessitate; nec dici potest ullam vocem habere vocales *αυξίως* improprias, etsi sint irregulares, nam voces omnes vocales illas à scriptoribus *Θεωγράφοις* acceperunt quos adhuc habent; & duplex illa lectio, una secundum consonantes altera secundum vocales, est va-

est vanum in hic effugium omni ratione & exemplo destitutum; quæ omnia antea à nobis observata sunt. Ad voces vulgo obscœnas dictas antea responsum est: vox *Jehovib* etiam potest ac debet legi secundum scripturam suam, sicuti & ab ipsis sacris scriptoribus lecta est. Minorem simpliciter pernego

1. *Ob periculossimam ejus consequentiam;* scilicet si vox *JEHOVAH* non haberet suas proprias vocales, sequeretur aut eandem in initio à scriptoribus Θεὸς ὡς οὐκ ἔστιν absque vocalibus ubivis consignatam fuisse; aut postmodum ejusdem vocales depravatas & perditas esse; quorum prius e diametro pugnat, tum cum integritate absolutà perfectioneque Divinorum oraculorum, nam vocales constituunt alteram partem essentialem vocis sicuti anima hominis: tum cum claritate & certitudine sacræ scripturæ; nam vocales & sonum & sensum consonis communicant variantque: tum cum scopo divinæ revelationis: revelatum enim est sanctum Dei nomen *IEHOVAH*, ut æternum Dei memoriale extaret, quod agnosceretur celebraretur & adoraretur; inque literas relatum est, non ut sine intellectu aspiceretur sed in laudem Dei legeretur & pronunciaretur, uti egregie loquitur Valt. in Spieileg. Cont. p. 72, ideoq; minime hanc vocem, uti nec alias

alias, sacros scriptores vocalibus destitutam mutilam, mancam & dubiam tradidisse tam certum est quam certissimum. Posterius scil. vocales proprias τῆς **JEHOVAH** esse perditas aut depravatas pugnat, tum cum Divinâ providentia pro *μία κέερα καὶ ἰωῖα* ἐνὶ vigiliante Matth. 3. 18. tum cum Judæorum pertinacissimâ indole & superstitiosâ fere religione curaq; in conservando hocce deposito Divino; & quamvis voluissent aliquid in S. Textu Heb. depravare, id non potuissent, ob exemplarium in omnem ferè terrarum orbem sparsorum multitudinem: tum cum verbis Christi & Apostolorum absq; ulla limitatione nos amandantium ad Canonem Hebræum, Math. 23. 2. 3. Joh. 5. 39. quod nunquam fecissent si vel minimam *κεερα* noxie depravassent aut perdidissent judæi. Quin & uti rectissimè pro more suo loquitur Cl. Pheiferus fascicul. dissert. Philolog. disp. 6. Thes. 2. pag. 155. *Si concedatur puncta hujus nominis genuina alicubi à Masorethis variata esse, pari jure licebit alijs ad omnia loca colligere,*

Minor negatur 2. Ob rationum pro probatione ejus adductarum insufficienciâ, ad I. resp. nullâ esse consequentiam ab inconstantia vel potius diversitate punctationis alicujus vocis ad ejusdè peregrinas vocales argumentari; Sæpissimè etenim

nim una eademq; vox, scilicet ratione consonantium, thematis & significationis, diversas subit punctationes, & puncta etsi diversa, sunt tamen & manent unicuiq; voci tum propria, quia unaquaq; vox eadem sua puncta etiam irregularia acceperat à scriptoribus Θεωπνεύ-
 505: non enim sermo mihi jam est de tali proprio quod semper & ubiq; subjecto convenit ut risibilitas homini, quod proprium
 4. Modi apud Logicos dicitur, sed de proprio quod opponitur alieno; & quando dico nomen τετεχνηματων propria sua habere puncta, nihil aliud intendo, quam id eadem habere puncta quibus à Prophetis, Vet. Testamenti scriptoribus consignatum est. Imprimis clarum est in S. Codice Hebræo nomina propria frequentissime subire aliquam mutationem, tum quâ consonantes quod fuisse ostendit Doct. Glassius in Philologia S. lib. 4. tract. 3. pag. 935. & seq. Sed imprimis quâ vocales e.g. *Aminon* & *Amnon* 2. Sam. 13, 5. & 20. *Schima*, *Schamua* 1. Paral. 3. 5. 2. Sam. 5: 14. Adeo ut ad unguem consent verba illa Clarif. Pfeiferi in Critica S. pag. 151. *Nomina propria quod concernit eorum in omnibus lingvis mira fata sunt & vicissitudines, mutantur pro diversitate temporum locorum quin & NB. i-*
 D 5 *pse spi-*

pse Spiritus Sanctus peculiari consilio nomina propria nonnunquam mutat, inflectit, variat. Nec ulla probabili saltem ratione dicitur nomen tetragrammaton quando bis repetitur, aut præcedente vel sequente Adonai accepisse puncta τ̃ Elobim, idq; ideò ne bis legere cogeremur Adonai Adonai; nam si illa ratio talis sub tetragrammato mutationis punctorum vera ratio esset, perpetuò talis punctorum mutatio fieret, ac contrarium videmus Exod. 34. 6. JEHOVAH JEHOVAH El rābbum vebbanum. Conf. Psal. 16. 2. Ut alia loca taceam. Ideoq; verissimè dicit Cl. Leusden. in Clavi Hebr. ad Gen. Cap. 15. pag. 23. Nulla potest alia ratio dari quare Jehovah aliter punctetur quando bis repetitur aut præcedit vel sequitur Adonai, quam solum beneplacitum sacrorum scriptorum.

Ad 2. rationem pro minore adductam, nim. ab irregulari punctatione τ̃ Jehovah, responderetur; irregularitas hujus punctationis minime indicat puncta esse peregrina, nam per plurimæ voces in S. Bibliis punctantur contra præcepta grammaticæ, non tamen ideo dici potest alienas easdem habere vocales, illasque secundū alias consonantes cum quibus conveniunt effereendas esse, e.g. Sababb Gen. 2. 12. hæc vox est irregulariter punctata nam sublit.

lit. *Sain est Schva* compositum *Catephpatach* quod tamen secundum præcepta Grammat. tantum literis gutturalibus competit; num ideo dicendum est hanc vocem aliena habere puncta, mutuariq; ab alia voce similem punctorum formam regulariter habente? Absurdorum absurdissimum! *Schva* compositum ordinarie quidem competit literis gutturalibus, sæpiissime etiam sub aliis invenitur; exempla vid. in Buxtorfii Thesauro grammatic. p. 18. Litera *he* non tantum quiescit post *Ka-merz* sed & post *patach* in voce *mab* Deut. 21, 7. &c. cur ergo adeo absurdum est si etiam quiescat post *Chirek* in *IEHOKIH*. Tales irregularitates ex prædestinato animo inspirationeque sæpè adhibuere sacri scriptores, non ut eo denotaretur vocem irregulariter punctatam alienas habere vocales, sed vel ob peculiare lingvæ S. genium & propriam *Idéwesar*, sive euphoniā, vel perspicuitatem vel aliam aliquam commoditatem, sive ob insinuationem alicujus mysterii aut quascunq; alias causas; quas ubi certo ostendere nobis non est in proclivi, sufficit *hasehschamat hammenisch* arbitrium & beneplacitum auctoris. *Ne vilis sit hæc res in oculis tuis, nam tota lex plena est ejusmodi arcanis, & rebus intellectualibus quæ singulari Dei providentia sic dicta sunt.*

Vera

Verba sunt R. Bechai allegata à Cl. Buxtor-
fio Tract. de punctis pag. 224.

Ad 3. rationem desumptam ex convenienti
forma punctorum sub *IEHOVAH* & *adonai*,
IEHOVIH & *Elohim* respondetur: Eadem ra-
tione possum dicere, *Adonai* habere puncta 78
IEHOVAH; & *ELOHIM* 78 *IEHOVIH* sed à similitu-
dine punctorū harum vocū probare velle unam
ex altera puncta mutuari, idem est ac si dice-
res hic homo manus oculos &c. similes habet
cum altero, ergo hæ partes non sunt eidem
proprie. Quis itaq; ignorat innumera vocabula
easdem habere vocales? Quin & nego pun-
cta sub *JEHOVAH* & *Adonai* eadem esse, nam
quantum intercedit discrimis inter *schva* sim-
plex sub *Iod* in *JEHOVAH* & *schva* compo-
tum sub *Aleph* in *Adonai* tum ratione figu-
ræ, tum ratione valoris & appropriationis,
nemo ignorat qui grammaticam Hebr. vel
à primo limine salutavit. Imo ipse Capel-
lus pronunciationis *Adonai* pro *IEHOVAH*
accecerimus alias propugnator, in sua Critica
pag. 715. expressè negat vocales nominis *IE-*
HOVAH & *adonai* esse easdem, nisi tantum
abusivè, Nec est quod dicatur *Chateph pathach*
sub *aleph* in *adonai* transire in *schva* sim-
plex sub *jod* in *JEHOVAH*, nam
si id verum esset, idem fieret in *IE-*
HO-

HOVIH cujus puncta dicuntur esse 78 *El-*
bim.

Ad 4. rationem desumptam ex literis *bgad-*
cphat respondetur; nullam esse consequen-
tiam; pari ratione sequeretur vocem *adonai*
non sequente *dagesch* in *bgadcphat*, uti Ps.
68. 18. habere puncta 78 *JEHOVAH*: & præ-
terea regula hæc grammat. *Dagesch lene im-*
primitur literis bgadcephat ab initio tan-
tum post consonam mobilem vocali brevi no-
tatam, habet varias exceptiones quas vid. in
Vasmuthi Hebraismo reg. 6. imo vox IEHO-
VAH & JEHOVIH communiter ab eadem
regula excipitur.

Ad 5. rationem resp. literas serviles ex-
traessent. *mem* & *vecalebh* nomini tetragra-
mmato præpositas irregulariter punctatas esse
nemo cum ratione negaverit, illa tamen irregu-
laritas quanta quanta sit, minime probat,
habere nomen tetragrammaton puncta
aliena & impropria h. e. ab ipsis S. scripto-
ribus non addita; nam *grammatica dirigen-*
da est ad bonos authores, non vero authores
examinandi est grammaticâ, verba sunt Doct.
Calovii in Nool. pag. 109. quæ uti omnino
vera sunt, ita is ὁσερον, πρωτερον sapere vide-
tur, qui omnes voces biblicas ad rigorem regula-
rem Grammaticorū exigere voluerit, cum omni-
um pri-

um primo perfecta Grammatica formanda sit secundum S. Codicem Hebr. unicum illud puræ linguæ Hebr. monumentum. Peculiares suas talium punctationum causas habuit spiritus Sanct. quapropter ut dicit Cl. Hottingerus in Thesauro philol. lib. 1. cap. 2. *Nodi ejusmodi in scripturis non intempestivè cum periculo auctoritatis scripture sunt secandi, sed modestè solvendi aut tanquam imperfectiōnis nostræ testes intacti relinquiendi.* Hunc discursum de proprietate punctorum nominis Tetragrammati, claudio verbis Doct. Kromajeri in Theologia positivo polem. p. 107. *Nomina Divina semper aliquid peculiare tum quoad significationem tum quoad punctationem habent.* (Paulo post) *Regula grammatica hic non possunt opponi cum potius usus loquentium fundamentum sit regularum grammaticarum.*

ANTITHESIS II.

Alterum argumentum pro suâ sententiâ petere solent adversarii à vetustissimis translationibus, 70 virali, Paraphrasibus Chaldaicis, Versione lat. Hieronymi aliisque, quarum auctores semper transtulerunt nomen JEHOVAH per *יהוה* seu Dominum; quos etiam Christus & Apostoli in allegatione dictorum Vete

Veteris Testamenti secuti sunt. Omnes autem, qui rediderunt τὸ *JEHOVAH* per κύριον seu Dominum legisse pro *JEHOVAH adonai* inde constare putant, quod τὸ *adonai* significet κύριον & non τὸ *JEHOVAH*. Sed respondetur; quod ad versiones, 70 virorum græcam, & Hieronymi latinam attinet, tum adhuc sub iudice lis est, an illæ hodiè supersint integræ & incorruptæ, quam controversiam non facio meam. Id tantum dico non protinus sequi, si transtulerunt τὸ *IEHOVAH* per κύριον, utique pro *JEHOVAH* legerunt *adonai*, quia aliæ hujus translationis potuerunt subesse rationes; vel ut accommodarent sese ad intellectū communem, cui maximè S. scripturam destinatam esse sciebant; & quoniam τὸ *JEHOVAH* communiter sic transferebant interpretes, à communi sententia noluerunt discedere: vel quod nulla vox in aliqua lingvâ detur, quæ voci *IEHOVAH* exactè respondere queat, idcirco dicit Cl. Leusden phil Ebr. p. 357. *Transtulerunt nomen IEHOVAH per nomen Domini quia qui est verus IEHOVAH qui dat omnibus bona & qui conservat omnia is sane est Dominus.* Et eandem ob causam procul dubio B. D. Lutherus nomen *lebovab* per *HEX* translata

translator svericus per **HERREN**, Belgicus
 per **HEERE**, novæ versionis Anglicus per
LORD; Gallicus author primæ versionis, per
SEIGNEUR, in postremis autem editionibus
 substituerunt Galli vocem **L' ETERNEL**;
 Piscator in versione Germ. per **HEERE** red-
 diderunt. Imo in synodo Dordracenâ à
 Theologis illuc collectis consultum & judi-
 catum est, ut nomen **IEHOVAH** in futurâ
 versione belgicâ per vocem **HEERE** sic majus-
 culis literis expressam exponeretur, ideo quod
 nulla vox belgica exstet, quæ vim vocis **IE-
 HOVAH** exprimere valeat, uti ex Actis syno-
 dalibus belg. Sessione 12 constare testatur
 Cl. Leusdenius in Philolog. Hebr. dissert. 30.
 pag. 358. Item Cl. Sixtinus Amama in Anti-
 barb. bibl. dissert. de *Iehovah* pag. m. 528. a-
 pud quos, ipsa verba decreti hujus Synodalis
 videantur. Christus & apostoli allegantes textum
 veteris Testamenti eundem non semper *milla
 bemilla* de verbo in verbum transtulerunt,
 sed sæpe magis ad sensum respexerunt; qui
 & vocem **IEHOVAH** nunc per **κύριον** nunc
 per **Θεόν** reddiderunt e. g. Gen. 15. 6. Ubi
 de Abrahamo dicitur; Credidit vero *Iehova*,
 & imputavit ei illud in iustitiam. Quod di-
 ctum allegatur à Paulo in Ep. ad Rom. c. 4. v. 3.

Τί γάρ ἡ γεὰφὴ λέγει; Πίστευσε δὲ Ἀβρα-
 ᾶμ ἰὼ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιο-
 σύνην. Et sic etiam in aliis multis locis trans-
 latum est ἰὼ **JEHOVAH** per vocem Θεὸς. Et
 præterea, ab expositione τῆς **JEHOVAH** per
 κύριον, nihil solidi contra nostram senten-
 tiam in medium proferri potest. Vox enim
 κύριος dicit Cl. Leusden. l. c. æque potest
 derivari à *thematate* κυρίω ὡ quod significat
sum existo, uti videre est in Lexico Scapulae
 & Stephani, quam à κυρῷ *authoritas*. Ita-
 que vox κύριος quando Deo tribuitur potest
 derivari à κυρίω quod significat *ens vel existens*.

Paraphrastæ Caldæi pro **JEHOVAH** ha-
 bent duo *Iodim* quorum prius cum *sebra*
 notatum est, alterum vero cum *Kametz*; quâ
 scriptura eos denotasse ἰὼ *Adonai* non ad-
 hac probatum est. Et si Hieronymus (qui
 annis 400 post natum Christum vixisse dici-
 tur) à præceptore suo Judæo *Barraba ba-*
chanina aliisque hac in re deceptus fuerat
 inde nihil periculi in nostram sententiam re-
 dundat.

ANTITHESIS III.

Tertium argumentum pro suâ sententiâ
 sumunt adversarii à locutionibus Patrum de
 E nomi

nomine hocce IEHOVAH, nimirum dixerunt id esse ἀνεκφώνητον, ἀρρήτον, ἀφραστον, ἄλεκτον, ἀφθαρτον, ἀπόρρητον, καὶ ρηθῆναι μὴ δυνατόν. Sed responderetur breviter; I. Concedendo hanc fuisse quorundam Patrum hypothesein scilicet τὸ IEHOVAH non posse effertri, sed falsissimam; illi Patres (verba sunt Cl. Leusdenii in Phil Hebr. pag. 357) fuerunt decepti à Judæis, qui hoc facile Patribus imponere potuerunt. Nam plerique Patres linguam Hebraeam non calluerunt, qui propterea de questione hac aptè judicare non potuerunt. Tantum duo Patres Hieronymus scilicet & Origines linguam Hebraeam intellexerunt quorum prius linguam Hebr. didicerat à Judæis praeceptoribus, qui facile ipsi auctoritate suâ hoc imponere potuerunt. Unus pater deceptus fefellit multos sequentes; quia haec quaestio plerorumque patrum captum superabat &c. 2. Occasionem ejusmodi locutionibus omnium primo dedisse, eos qui nomen hoc vocarunt ineffabile scilicet quoad mysterii significarum, monet Doct. Calovius in Bibl. illust. cujus verba in sect. I. allegavi. 3. Commodissime sentire videntur illi qui dicunt multos Patres græcos appellasse τὸ IEHOVAH ἀνεκφώνητον, ob prolationis legitimæ ejus-

ma ejusdem non in lingua Hebræa sed in græcâ *ἀδυναμία*, quia Græci I. carent litera *iod* consonante. 2. respuunt aspirationem in medio quam requirit litera *be*. 3. neque habent literam *Vau* consonantem; cujus rei exempla in scriptis Græcorum ubique habentur obvia. Quapropter committitur in hac argumentatione elenchus à dicto secundum quid ad dictum simpliciter.

ANTITHESIS IV.

Quarto, prætendunt sententiæ contrariæ Patroni lectionem τῆ *JEHOVAH* secundum ejus consonantes & vocales esse novam, & à Petro Galatino Monacho excogitatam & inventam, ante quem omnes Judæos & Christianos pronunciassent dicunt pro *JEHOVAH adonai*, & pro *Jehovi Elokim*, vel vocasse id nomen *iod, He, Vau be*. Sed paucis responderetur; Petrus Galatinus qui vixit circa annum Christi 1518, minime gentium est inventor primus lectionis τῆ *JEHOVAH*, nam hanc lectionem apud Judæos antiquissimos temporibus post Mosaicis in usu fuisse; imo ab ipso T. O. M. Deo & sanctis Dei hominibus usitatam esse, antea ostensum est. Et præter ea quæ in Sect. 2. Thes. 4. de antiquitate hujus lectionis adducta sunt, Cl. Drusus

lectionis *IEHOVAH* alias oppugnator vehemens in Dissert. de Tetragrammato producit locum ex commentariis Hieronymo (post seculum 3. Nativit. Christi florenti,) ad Psalm. 8. v. 2. editionis Plantinianæ; Domine Deus noster; prius nomen Domini apud Hebræos quatuor litterarum est jod he van he, quod propriè Dei vocabulum sonat & legi potest *IEHOVA*. Sed & idem Hieronymus in Prologo suo galesto testatur; nomen Tetragrammaton in quibusdam voluminibus græcis, suis antiquis litteris exaratum, suo tempore adhuc exstitisse. Etiam Paulus Burgensis cujus ætas tempus Galatini anteverit ad Exod. cap. 3. Quæst. I. in editione lugdunensi; Proferri tamen potest *Iehovah*, unde & Jovem Pagani dixerunt. Ipse Dominus Sixtinus Amama, lectionis *Iehovah* per adonai acerrimus defensor, fatetur se vidisse in Commentario Dionysij Richel. Belgæ Monachi ordinis Carthusiani, τὸ *JEHOVAH* scriptum; hæc enim sunt propria ejus verba in Antibarbaro bilico, Dissert. de *JEHOVAH* pag. m. 512; Illud quoque non dissimulare debeo me ante pauculos dies invenisse illud (*IEHOVAH*) in Comment. Dionysij Cartusiani ad Exod. cap. 6. Edit. Colonienfis; anni 1548, quem ante Galatinum floruisse ex Six-

eo Senensi didici. Floruit enim anno 1471.
 Ex quibus ut & antea adductis clarissime
 constare puto P. Galatinum. minime esse vo-
 calium & lectionis *יְהוָה* **JEHOVAH** primum
 inventorem. Quin & multi non sine rati-
 one dubitant, utrum is merito censendus sit
 restitutor lectionis antiquæ *יְהוָה* **JEHOVAH**
 secundum ejus literas & vocales: dicit qui-
 dem in Arcanis Catholicæ Veritatis lib. 2. c. 10
Quatuor literæ Iod, he, Uau, he, si ut pun-
ctate sunt legantur, IEHOVAH efficiunt. U-
 bi tamen non memorat se hanc lectionem vel
 invenisse vel restituisse; & in eodem Capite
 circa finem tradit; antiquos Judæos à Mose
 edoctos fuisse, ut reverentiæ causâ erga nomen
IEHOVAH, illud non pronunciarent, sed ubi-
 que loco ejus *יְהוָה* **Adonai**: quale quid non
 dixisse videtur, si *יְהוָה* **JEHOVAH** secundum
 scripturam suam efferendam esse putasset;
 quicquid sit saltem eum primum inventorem
 lectionis *IEHOVAH* non fuisse constat.

ANTITHESIS V.

Quinto in patrocinium sententiæ suæ tra-
 here volunt adversarii dictum Lev. 24. 11. ubi
 exstat; *Vajkkobb ben bajscba bajschrelit etb*
halschem Vajekalel vajabbu otho ell Mosche
&c. secundum versionem Junio Tremellianam;

Tunc

Tunc execrans filius Israelitidis nomen illud blasphemavit, & adduxerunt eum ad Moſen. Heic Judæi eorumque ſectatores volunt, pœnam mortis huic filio Iſraelitidis irrogatam eſſe ob nudam pronunciationem nominis IEHOVAH ſecundum ſcripturam ejus, adeoque exponunt verbum *jikkobb* expreſſe nominavit. Sed Reſpondetur, Pœnam lapidationis luit, non ob nominis IEHOVAH nudam prolationem, ſed blaſphemationem, nàm verbum *nakabb* non tantum ſignificat figere, perforare, expreſſe nominare ſed & maledicere blaſphemare, uti Job-5.3. & in multis alijs: & hoc vere eſt perfodere ſeu anſtechen dicit Cl. Pfeifferus in Dubiis vex Cent. 2 loc. 13. Conf. Lexicon Concordantiale Robertſonii: etiam verbi cognati *Kabbabb* ſignificatio perpetua eſt maledicere. Tò *nakabb* h. l. hanc habere ſignificationem conſtat ex collatione verſus hujus II. cum 13. 15. 16. ubi patet id æquipollere *ſū Killel maledixit*, & bis expreſſe nominatur filius ille Iſraëlitidis *bammekalel* blaſphemus. Videantur hanc in rem plura apud Magnific. Doe. Calovium in Biblijs illuſtratis ad hunc locum Tom. I. pag. 502.

CLAUSULA

Hæ sunt potiores illæ rationes, quæ contra lectionem nominis JEHOVAH per scripturam suam vulgo adferri solent, quæ si iustâ lance ponderentur cum illis quæ pro hac lectione allatæ sunt, non dubito quin & illæ prævaleant. Heic gradum quoque sistere iubet instituti & temporis ratio, itaque LECTOR OPTIME, rudes hæc & incomptas pagellas tuo illustra favore. Vale! Tuum meumq; erit nunc & semper ingeminare.

SIT O DEUS NOSTER,
JEHOVAH NOMEN TUUM,
SANCTUM BENEDICTUM ET
GLORIOSUM IN SECULORUM
SECUA!

